БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ЁШ ЛЕНИНЧИ

Газета 1925 йил 8 февралдан чиқа бошлаган

1990 йил 13 июль Жума № 130 (13.566). Баҳоси 3 тийин.

• ЎЗБЕКИСТОН ЛКЁИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИНИНГ БОШ НАШРИ •

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXVIII съезди тўғрисида

АХБОРОТ

1990 йил 11 июль куни Моcқвада, Кремлнинг Съездлар саройида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXVIII съезди ўз ишини давом эттирди.

Эрталабки мажлис Озарбайжон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби, Озарбайжон ССР Президенти А. Н. Муталибов раислигида ўтди.

Съездда резолюциялар лойиҳаларини муҳокама қилиш давом этди.

Танаффусдан сўнг мажлисда КПСС Марказий Комитети Бош котиби М. С. Горбачев раислик қилди.

Делегатлар КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари лавозимига кўрсатилган номзодларни муҳокама қилдилар. Яширин овоз бериш учун рўйхатда А. С. Дудирев, В. А. Ивашко, Е. К. Лигачев киритилди.

Сўнгра делегатлар Марказий назорат комиссиясининг раиси лавозимига кўрсатилган номзодларни муҳокама қилдилар ва овоз бериш учун рўйхатда В. А. Прохоров, билан Б. К. Пугони қолдирдилар.

Кечқурунги мажлисда съезд «Инсонпарвар, демократик социализм сари» дастурий баёнотни маъқуллади. Шундан кейин барча коммунистларнинг зиммасига КПССнинг Янги программаси қабул этилгунга қадар XXVIII съезднинг дастурий баёнотига амал қилиш мажбуриятини юклайдиган қарор қабул этилди.

Съезднинг А. И. Лукьянов раислигида ўтган якунловчи мажлисида КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосарини ва Марказий назорат комиссиясининг раисини сайлаш юзасидан овоз берилди.

* * *

12 июль куни эрталабки мажлис бошланишида кеча кечқурун бўлган сайлов натижалари эълон қилинди. Муқобиллик асосида Владимир Антонович Ивашко КПСС Марказий Комитети Бош котибининг ўринбосари, Борис Карлович Пуго КПСС Марказий Назорат комиссиясининг Раиси этиб сайландилар.

Овозлар қуйидагича тақсимланди: В. А. Ивашко учун 3109 киши овоз берди, 1309 киши қарши бўлди, Е. К. Лигачевга 776 киши овоз берди, 3642 киши қарши бўлди, А. С. Дудирев 150 овоз олди, 4268 киши қарши овоз берди; Б. К. Пуго учун 3959 делегат овоз берди, 474 киши қарши бўлди, В. А. Прохоровга 302 киши овоз берди, қаршилар эса 4131 кишини ташкил этди.

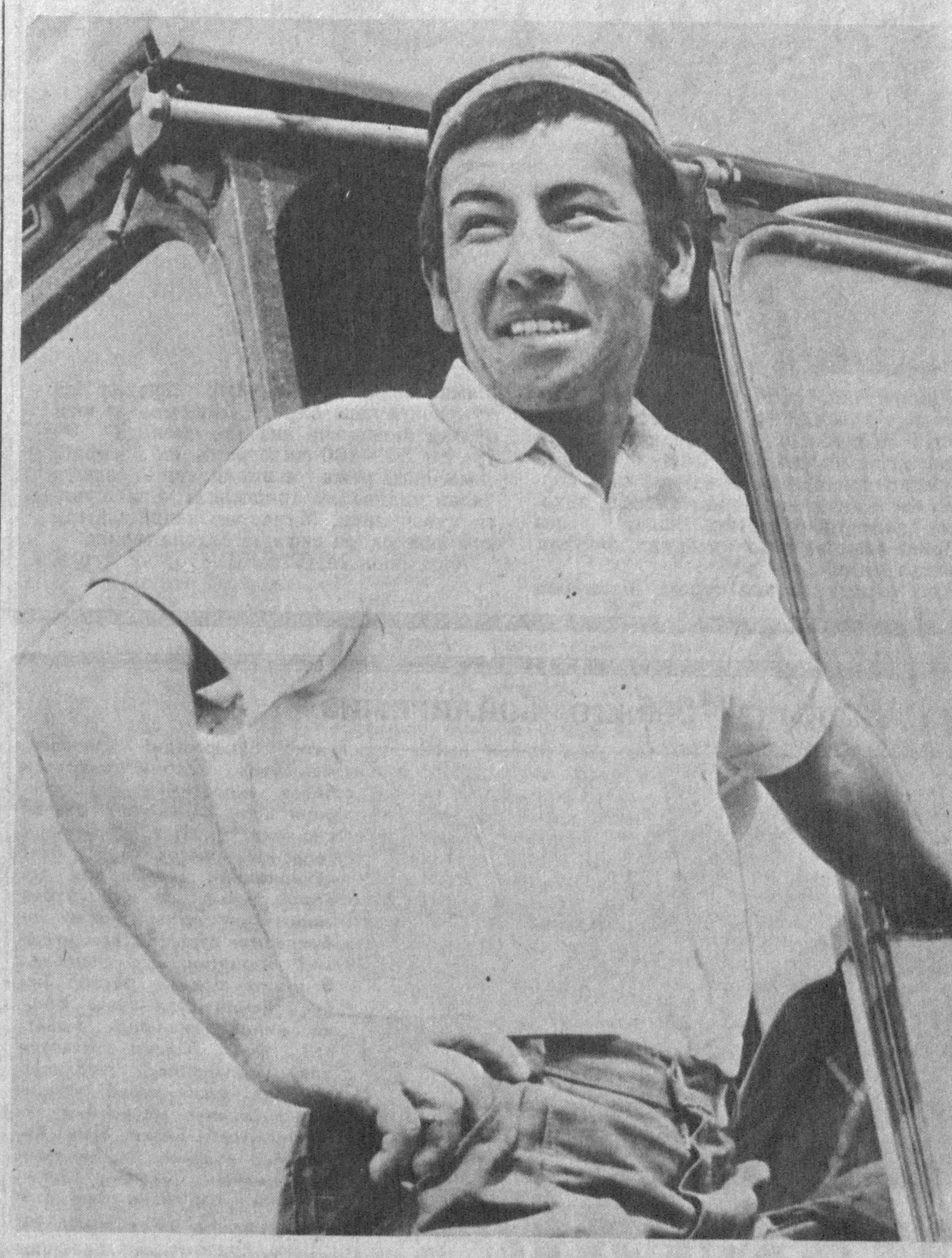
Шундан кейин съезд КПСС Устави лойиҳасини муҳокама қилишига қайтди. Комиссия ишининг натижалари тўғрисида М. С. Горбачев ахборот берди. Делегатлар лойиҳа муҳокамасини давом эттирдилар.

Кутилаётганидек, бугун КПСС Марказий Комитети ва Марказий Назорат комиссияси таркибларига номзодлар кўрсатилади.

Бир кун аввал делегатлар иқтисодий ислоҳот ўтказиш ва бозор муносабатларига ўтишда КПСС сиёсати тўғрисида; деҳқонларнинг аҳволи ва КПСС Аграр сиёсатини амалга ошириш тўғрисидаги резолюцияларни қабул қилган эдилар.

Кеча кечқурунги мажлисда съезднинг «Инсонпарвар, демократик социализм сари» дастурий Баёноти лойиҳаси юзасидан мунозаралар ниҳоясига етказилди. Съезд бу жуда муҳим ҳужжатни бир қанча тузатишлар киритилганидан сўнг қабул қилди. Съезд партия ташкилотлари партиянинг Янги программаси қабул этилгунига қадар унга амал қилишлари ҳақида ҳам қарор қабул қилди. Қарорда КПСС Янги программасини тузиш комиссиясини ташкил этиш назарда тутилган.

(ТАСС).

Самарқанд вилоятининг Булунғур ноҳиясида кўчат етиштириб берадиган янги давлат хўжалиги ташкил этилди. Хўжалик 1991 йилдан бошлаб йилига бир миллион тупдан ортиқ кўчат етказиб беради. Демак, мушкулимиз янада осонлашади.

СУРАТДА: хўжаликнинг ёш ғайратли механизатори Шерқул Қобулов.

Т. ДАВЛАТОВ сурати.

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТЛАРИ БИЛАН УЧРАШУВ

11 июль куни Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Биринчи котиби, жумҳурият Президенти И. А. Каримов КПСС XXVIII съездининг матбуот марказида совет ва чет эл журналистлари билан учрашди. Ҳозир коммунистлар халқнинг партияга ишончини, партия обрўсини тиклашлари, жамиятдаги пешқадамлик мавқеи учун курашишлари зарур, деб тез-тез айтилаётган гаплар асосида унинг сўзлари ғоят ишончли янгради.

И. А. Каримов айтган гаплардан қуйида келтирамиз: Ўзбекистонда Компартиянинг аҳволи бошқа жумҳуриятлар ва умуман Иттифоқимиздагидан бир мунча фарқ қилади. Ўзбекистон Компартиясининг яқинда бўлиб ўтган йигирма иккинчи съезди у етакчи, асосий куч бўлиб қолаётганлигини, мамлакатимиз бошқа регионларидаги каби унинг обрўси пасаймасдан, аксинча кўтарилаётганлигини кўрсатди. Партияга бир ярим йил ичида йигирма икки минг киши аъзо бўлиб кирди, ундан бир минг беш юз етмиш киши чиқди.

Айни вақтда И. А. Каримов партияни жумҳуриятимиздаги етакчи куч эканлигини айтиб, у ҳозирча шундай бўлиб қолаётганини алоҳида таъкидлади. Кўп партиялилик сари қадам ташлаётган жумҳуриятнинг раҳбари бўлган, вазиятни ҳушёрлик ва вазминлик билан баҳолай оладиган, «ҳозирча» дейишидан кўриниб турибдики, бошқа ижтимоий-сиёсий ҳаракатлар билан турли хил мусобақалар бўлишини истисно этмаётган биринчи котибга муносиб баҳо бериш керак. Айни пайтда Ўзбекистон коммунистларининг раҳбари Компартиянинг жумҳурият, унинг халқи манфаатларига содиқлиги, шу асосда ушбу манфаатларни ҳимоя қилаётган ҳамда социалистик ҳаракат дастури томонида турган ҳар қандай кучлар билан ошкора ҳамкорлик қилишга интилаётганлиги унинг мавқеи мустаҳкамлигига бўлган ишончдан дарак беришини айтди.

Журналистлар билан учрашувда Ўзбекистоннинг иттифоқ шартномасига асосланган бўлажак Совет федерациясидаги мақоми қандай бўлади, деган савол ҳам берилди. Мазкур масала юзасидан бизнинг фикримиз битта, деб жавоб қайтарди И. А. Каримов: иттифоқ шартномасини бундан аввалроқ тузиш керак эди. Агар биз ҳозирги пайтда ўзимизни жуда безовта қилаётган воқеалардан олдинда бора олганимизда, деб сўзида давом этди у, иттифоқ шартномаси, эҳтимол, миллатлараро тўқнашувларнинг ҳам, ҳам сиёсий, ҳам ижтимоий тангликнинг олдини олишга имкон берган бўлур эди. Энди шартноманинг ўзи ҳақида гапирадиган бўлсак, у биз Иттифоқ идораларига ихтиёрий равишда қандай ваколатларимизни беришни, жойларнинг ўзида эса нималарни ҳал этишимизни белгилаб бериши керак. Мен мудофаа, халқаро сиёсат масалаларини, айтайлик, коммуникация, темир йўл, ҳаво йўллари сингари жумҳуриятлараро масалаларни марказ ихтиёрига бериши керак, деб ҳисоблайман. Қолган барча масалалар иттифоқдош жумҳуриятда ҳал қилиниши лозим ва биз ҳар бир иттифоқдош жумҳуриятнинг мустақиллигини шунда деб биламиз.

Кутилганидек, Ўш воқеаларига муносабат ҳақида ҳам сўрашди. Жумҳурият раҳбарияти фикрини изҳор қилар эканман, деб жавоб қайтарди И. А. Каримов, Ўш воқеалари учун масъулият, энг аввало Қирғизистон раҳбарияти ва жамоатчилиги зиммасига тушади ва фақат улар ўз масалаларини ҳал қилишлари керак. Биз Ўш вилоятида бўлган тўқнашув жумҳуриятлараро тўқнашувга айланишидек аҳволга ҳеч қачон йўл қўйишни хоҳламасдик. Бу Қирғизистоннинг ички иши эканлигини яна бир марта такрорлайман. Лекин, айни вақтда биз Ўзбекистонда туриб, Ўш вилоятида қилинган жаҳолатпарастликка бефарқ қарай олмаймиз. Шу сабабли, модомики, биз ягона федерацияда яшаётган, унга муайян ваколатлар берган эканмиз, мазкур масалада бизнинг бутун Совет Федерациямиз ўз сўзини айтиши керак, деб ҳисоблаймиз. Федерация бу масалада ҳеч қачон четда турмаслиги керак.

Мазкур ноҳияда кескинлик кучайишининг олдини олиш учун, деди нотиқ, Ўшда рўй берган воқеаларга сиёсий баҳо бериш керак ва биз бу масалани иттифоқ раҳбарияти олдига қўямиз. Бу турган гап. Ҳарбий воситалар — қўшинлар, милиция билан муаммони ҳал этиш мумкин эмас. Яна бир гап: Ўшда такрорланаётган воқеалар кўп жиҳатдан Душанбе ва Фарғона воқеаларига ўхшашлиги кўринмоқда. Уларнинг мазмуни тахминан бир хил. Агар ижрочиларни топиш мумкин бўлса, унинг ҳомийларини ҳали топиш керак бўлади.

Журналистлар билан учрашув чоғида Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон раҳбарларининг Олмаота учрашувига аҳамият берилди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Биринчи котиби ва Жумҳурият Президенти учрашув ҳақида гапирар экан, мазкур жумҳуриятлар ўртасидаги ҳар томонлама алоқалар уларнинг ҳар биридаги, бинобарин, бутун регионидаги муаммоларни яхшироқ ҳал этишга ёрдам беради, деб таъкидлади. У бунда мутлақо марказдан қочиш кайфияти йўқ эканлигини бозор муносабатлари шароитида, деди И. А. Каримов, бундай алоқаларда бутун федератив иттифоқнинг истиқболини кўраман.

И. А. Каримов съезддаги платформаларга, улар тарафдорларининг хатти-ҳаракатларга ўз муносабатини билдириб, жумладан, демократик платформадан делегат Лисенконинг съездда ҳукумат истеъфога чиқишини талаб этганлигига салбий баҳо берди. У, деди Биринчи котиб, съезднинг ҳукумат тақдирини ҳал этишга — у қолиши ёки истеъфога чиқиши кераклигини ҳал этишга ҳуқуқий ваколати йўқлигини билмаслиги мумкин эмас...

Бундай талабда муайян мақсад кўзланган сиёсий йўналиш бор, яъни аҳволни беқарорлаштириш ҳамда партиядаги ўз таъсирини қай даражададир кучайтириш учун кўпроқ имконият яратишга уриниш бор деб биламан.

Бугун менга бир нарса равшан эмас, деди сўнгра Ўзбекистон коммунистларининг бошлиғи, шу фикримни ошкора айтишга жазм қиламан. Демократик платформани қўллаб-қувватлаётган кишиларнинг кўпчилиги очиқчасига йўл тутиш зарур деб ҳисобламаётганлиги кўриниб турибди. Бу ҳалол йўл эмас. Агар мамлакат раҳбариятида демократик платформани қўллаб-қувватлаётган кишилар бўлса, ҳозир ўзини ошкора кўрсатадиган ким-кимнинг тарафдори эканлигини айтадиган қулай пайт келди. Бундай «яширин» етарли даражада ошкора бўлмаган ишни давом эттириш мамлакатни янада кўпроқ ажралишига олиб келиши мумкин.

И. А. Каримов КПСС Марказий Комитети Бош котиби ўринбосарини сайлаш тўғрисидаги саволга қайтарган жавобида, съезд бу масалада Бош котибнинг фикрига қулоқ солиши керак, деган ишончни билдирди.

В. БЕЗБРЕЖНИЙ,
В. ДАНИЛЕНКО,
В. ЖИЛЯКОВ,
ТАСС махсус мухбирлари.
Москва.

ОРБИТАДА — «ГАММА» ФАЗОВИЙ РАСАДХОНАСИ

Космик фазони тадқиқ этиш режаларига мувофиқ 1990 йил 11 июль куни Москва вақти билан соат 14 да Совет Иттифоқида «Союз» учирувчи ракетаси билан юқори энергия астрофизикаси соҳасида тадқиқотлар ўтказиш учун мўлжалланган «Гамма» автомат расадхонаси учирилди.

ИККИ СОАТЛИК САБОҚ

ДИЛДАН СУҲБАТ

Учрашувга жумҳурият халқ таълими вазирининг ёлғиз ўзи келмади. У билан бирга вазирликнинг масъул ходимлари — вазир ўринбосарлари ҚУРБОНОВ Музроб Муратович, МАСУДОВ Ҳайриддин Фатхиддинович, МАХНЕНКО Сергей Георгиевич, СУЛТОНОВ Муртазо Султонович, ЙЎЛДОШЕВ Ҳамидулла Қаюмович (Тошкент шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси бошлиғи) ҳамда кадрларни тайёрлаш ва малакасини ошириш Бош бошқармасининг бошлиғи ҚОДИРОВ Баҳром Ғафурович ва вазирликнинг бошқа мутахассислари ташриф буюришди.

— Ассалому алайкум Комил Юсупович!

— Ваалайкум ассалом.

— Сизга саволим бор эди.

— Марҳамат. Олдин ўзингизни таништирсангиз.

— Мен Тошкент вилоятининг Оққўрғон ноҳиясидаги 27-мактабда ишлайман. Мирзааҳмад ДУЛАЕВМАН. Мактаб ҳақидаги қонун қачон қабул қилинади! Уни зориқиб кутаяпмиз. Умуман, мактабнинг эгаси бўладими! Вилоятимизда 160 га яқин авария ҳолатидаги мактаблар бор.

— Бутуниттифоқ миқёсидаги халқ таълими тўғрисидаги қонунни кутиб ўтирмасдан Ўзбекистон ССР Олий Шўросининг доимий комиссияси билан биргаликда шу қонунни ишлаб чиқиш тўғрисида комиссия ташкил этилганлигидан хабарингиз бўлса керак. Қонуннинг биринчи варианти тайёр бўлди. Бу қонун ҳозир муҳокамада. Яқин кунларда вазирлик коллегиясида кўрилиб, Олий Шўрога тақдим этилади. Демак, қонун бўлгандан кейин мактаб кимники, кимга тегишли, мактаб маъмуриятининг, ўқувчиларнинг ҳуқуқлари, вазифалари — ҳаммаси аниқланади. Шундан кейин, мактабга бўлган муносабат, мактабдаги ишни ташкил қилиш ва бошқариш хусусида ёркин йўлланмага эга бўламиз.

Энди гап иккинчи масала хусусида: ҳақиқатан ҳам жумҳуриятимиздаги ҳар саккиз мактабдан биттаси авария ҳолатида. Бу албатта, ачинарли. Лекин шуни айтиш ҳам керакки, жойларда қандай мактабни авария ҳолатидаги мактаб сирасига киритиш кераклигини аниқ билишмайди. Натижада вилоятлар ўз билганича авария ҳолидаги мактаблар сонини аниқлаб, бизга маълумот бермоқдалар. Шунинг учун шу ишга мутасадди бўлган айрим ташкилотлар билан биргаликда, мутахассислар иштирокида авария ҳолатида, деб кўрсатилаётган мактабларни қайта кўриб чиқиш ниятимиз бор. Лекин бундан қатъи назар ҳақиқатан ҳам бундай мактабларнинг кўплиги, бу борадаги аҳвол ғоятда оғирлигидан далолат беради. Ҳозир бу оғир аҳволдан чиқиш бўйича аниқ амалий тадбирлар белгиланмоқда. Бунда Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси, жумҳурият ҳукумати ва шахсан президентимиз раҳнамолик кўрсатмоқдалар.

Лекин жойларда осойишталик ҳукм сурар экан, авария ҳолатидаги мактаблар сонини камайтириш, қурилиш, таъмирлаш ишларини жонлантириш борасидаги сайи-ҳаракатларимиз зое кетиши ҳеч гап эмас.

— Сизнинг қабулингизда бўлсак бўладими! Мактаб масалалари бўйича бир неча таклифларимиз ҳам бор эди.

— Ҳар ҳафтанинг сешанба куни соат 16.00 дан қабул соатларим бошланади. Лекин бу умумий қабул куни. Халқ депутатлари, мактаб ҳаёти билан, ижтимоий ишлар билан келадиган ўртоқлар олдиндан менга сим қоқиб қўйсалар, ўша кунниёқ уларни қабул қилишга тайёрман. Телефон: қабулхона — 39-42-14, ўзимники — 39-47-38. Марҳамат, сим қоқиб келаверинглар.

— Алло, Рихси ЮНУСОВ бўламан. Пойтахтдаги 121-мактабда бошланғич синф ўқитувчиси бўлиб ишлайман. Сизга маълумки, биз тўрт йиллик ҳаракат дастурига ўтдик. Яқин орада такомиллашган ҳаракат дастури яратиладими! Қолаверса, дарсликлар сифати умуман талабга жавоб бермайди.

— Ҳозирча мавжуд ҳаракат дастури асосида иш олиб борилади. Лекин янги ҳаракат дастурини такомиллаштириш бўйича вазирликда иш кетаяпти. Олти ёшлилар масаласига келсак, вазирлик Соғлиқни сақлаш вазирлиги билан биргаликда келишиб бир хулосага келган. Бунга кўра, қаерда шароит бўлса, олти ёшлилар группасини ташкил қилиш керак. Юқоридан план бор экан, деб сунъий равишда группаларни кўпайтириш мақсадга мувофиқ эмас. Бу болаларимизнинг соғлигига ва таълим-тарбия сифатига салбий таъсир қилаяпти. Ўқишга бўлган муҳаббат ошиши ўрнига, аксинча, унга бўлган қизиқиш сусайиб бормоқда.

—Мактабни таъмирлаш масаласида турли хил қарашлар бўлаяпти. Баъзи ўқув даргоҳларида ота-оналар томонидан пул ҳам йиғиляпти, шу мақсадда.

—Аслида, таъмирлаш маҳаллий бюджет ҳисобидан бўлишини ва бу ишда оталиқ ташкилотлари ҳам ёрдам беришлари керак. Пул йиғиш ва бошқа шунга ўхшаш масалаларни биз тавсия этмаймиз. Бу мақсадга мувофиқ эмас. Маҳаллий бюджет ҳисобидан таъмирлашга етарли маблағ ажратилади, деган умиддамиз. Бу хусусда зарур ташкилотлар билан иш олиб бораяпмиз. Ота-оналар ихтиёрий равишда ёрдам берсалар, бу бошқа масала.

Энди, иккинчи саволингизга жавоб. Дарҳақиқат, бошланғич таълимга доир дарсликлар талабга жавоб бермайди. Шунинг учун вазирлик қошида фаолият кўрсатаётган жумҳурият ўқув методика марказида муаллифлар таркибини қайтадан кўриб чиқяпти. Бир предметдан бир неча дарслик чоп этишни режалаштираяпмиз. Кўп дарсликлар бўйича конкурслар эълон қилинган. Конкурснинг бош мақсади — асосан унинг мазмуни. Мазмун ўқувчининг мустақил фикрлашига, ижодкорлик қобилиятини ўстиришга қаратилган бўлиши зарур. Мавжуд дарсликларимиз жуда сиёсий тус олган. Уни миллийлаштириш, ҳаётийлигини таъминлаш устида бош қотиряпмиз. Дарсликка Ватанга, ўлкамизга бўлган муҳаббат, анъаналаримиз, халқлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашга қаратилган, инсоннинг инсонга бўлган муносабати тўғрисидаги материалларни киритиш ниятимиз бор. Дарсликларимизнинг матбаачилик сифати ҳам ёмон. Қоғоз етишмаслиги, босмахона базаларининг бўшлигини баҳона қилишиб, шундай сифатсиз дарсликлар чоп этишяпти. Лекин биз бу масала билан шуғулланяпмиз. Нашриёт олдига ўз талабларимизни қўйдик. Шубҳасиз, бу бизнинг кун тартибимиздаги энг муҳим масалалардан бири.

ХАТ ОРҚАЛИ БЕРИЛГАН САВОЛ

Андижондаги бир гуруҳ ишлаб чиқариш усталари номидан Ёдгор АЗИЗОВ: Касбимиз жуда оғир ва мураккаб. Ҳар биримизнинг қўлимизда 25—30 нафар ўқувчининг уч йиллик тақдири, юки туради. Ҳар йили икки-уч ойлаб узоқ шаҳар, вилоятларда ишлаб чиқариш практикаларида бўламиз. Ёзги таътил давримиз жуда қисқа — 24 кун. Лекин ўқитувчилар икки ой дам олишади. 1990 йилдан ҳунар-техника билим юртлари ишлаб чиқариш усталарининг ҳам дам олиш кунлари икки ой бўлади, дейишганди. Бироқ бошқармамиздаги ўртоқлар бизда бунга бирор асос йўқ, дейишмоқда. Ёрдам берсангиз.

— Ишлаб чиқариш усталарининг таътил кунлари камлигини эътиборга олган ҳолда, Ўзбекистон ССР Халқ таълими вазирлиги ВЦСПСга таътиллар тўғрисидаги янги қонун лойиҳасини ишлаб чиқишда ҳунар-техника билим юртлари ишлаб чиқариш усталарининг таътил кунларини ўқитувчиларнинг таътил кунларига тенглаштириш ҳақида таклиф киритдилар.

— Алло, «Дилдан суҳбат»ми!

— Ҳа.

— Лутфи УСМОНОВАман. Тошкентдан сим қоқаяпман. Қизим бу йил 11-синфни битирди. Аттестатига Мақтов ёрлиғи билан битирди, деб ёзишибди. Лекин Мақтов ёрлиғи беришмади. Тиббиёт билим юртига ҳужжатларини топшираётганида, Мақтов ёрлиғи олиб келсанглар суҳбат орқали ўтади, дейишган. Аммо биз қаерга бормайлик Мақтов ёрлиғи беришмаяпти.

— Ўқувчи — яхши, чуқур ўзлаштирган алоҳида фан бўйичагина Мақтов ёрлиғи билан тақдирланади. Умуман мактабни яхши битирганлиги учун Мақтов ёрлиғи берилмайди. Аттестатда ёзилган, масалан «Биология фани бўйича мактабни Мақтов ёрлиғи билан битирди», деган сўзларни ўқув юртлари инобатга олишлари лозим.

— Мухторқул АЛМАМАТОВ, Тошкент Давлат дорилфунунининг ўзбек филологияси куллиёти V курс толибиман. Мен ўқиган 18-ўрта мактабда (Жиззах вилоятининг Пахтакор ноҳияси) кимё, биология, риёзиёт фанлари яхши ўқитилмайди. Бунинг боиси, ушбу фанлар бўйича мутахассислар йўқ. Мазкур фанларга бизнинг қишлоқдан келганларни институтларга имтиҳонсиз қабул қилишса, бўлмайди!

— Бизда педагогика институтларига қабул қилинадиган абитуриентлар тақсимоти олдиндан ишлаб чиқилган. Унга кўра, вилоят институтлари ҳар бир ноҳиядан қанча ва айни вақтда жумҳурият институтлари қайси вилоятдан қанча талаба олиши белгилаб қўйилган. Демак, ноҳия халқ таълими бўлими қайси мактабга, қайси фандан қанча ўқитувчи етишмаслигини ўрганиб чиқишлари ва ўрта мактабни битирганларни вилоят ёки жумҳурият институтларига тавсиянома билан жўнатишлари керак. У ёки бу вилоят, ёхуд у ёки бу ноҳия учун ажратилган жойга талабгорлар ўртасида конкурсда ким ғолиб чиқса, ўша талаба бўлади. Улар, ўйлаймизки, битириб борганларидан кейин ўз мактабларининг асосий кадрларидан бўлиб қоладилар. Ҳозирча шундай. Балким, келажакда бу йўналиш бўйича яна ўзгариш бўлар.

Тошкентдан Масъуда ШОВАҲОБОВА:

— Бу йил ўрта мактаб битирувчилари учун «Тошкент тонги» оммавий равишда ўтказилмади. Нега!

— Тошкент шаҳрининг 12 мактабидагина бундай тадбирлар ўтказилди, холос. Қолган мактабларнинг ҳаммасида тадбирлар кундуз куни нишонланди. Вазирлик ходимлари ҳам ушбу тадбирларда иштирок этишди. Бу тадбирлар

(Давоми 3-бетда).

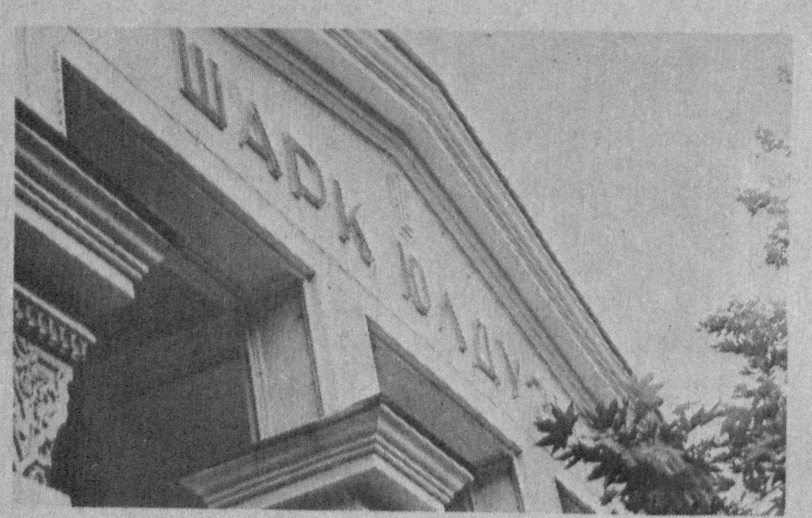

Йилига Чинобод ип йигирув-тўқув фабрикасида 11 миллион погон метр газлама ишлаб чиқарилади. 1500 тонна юқори сифатли ип йигирилади. Ушбу катта ҳажмдаги ишларнинг бажарилишида корхона ёш тўқимачиларининг ҳиссаси ниҳоятда салмоқли бўлаётир. Ёшлар эса фабрика жамоасининг аксарият қисмини ташкил этади.

Сиз суратда кўриб турган Мукаррам Мамажонова ана шундай ғайратли ёш тўқувчилардан бири. Комсомол аъзоси бўлган йигирувчи қиз ҳар сменада 60 ўринга 80—100 килограмм ип йигириб, зиммадаги режа-топшириқларини ошиғи билан уддалашга эришмоқда. Яна шуниси қувончлики, Мукаррам топшираётган хом ашё юқори сифатга баҳоланмоқда.

Аъзамжон МИРЗАЖОН олган сурат.
Андижон вилояти.

Она тилимиз—бебаҳо бойлигимиз

Мантиқ асосий мезон

Тил тўғрисидаги Қонуннинг қандай амалга оширилаётганлигини халқимиз ўта манфаатдорлик билан кузатиб турибди. Айниқса, сессия арафасида бу ҳол яққол кўзга ташланди. Турли меҳнат жамоаларида бўлган пайтларимда одамлар бу анжуманни ҳаяжон ва бироз ҳадиксираш билан кутаётганликларининг шоҳиди бўлдим. Ҳайрият, сессия иши давлат тилида олиб борилди-ю, қалблардаги ҳадик-қўрқув ҳисси ўрнини тилимиз истиқболига ишонч ҳисси эгаллади. Энди кишилар бу яхши ташаббус жойларда давом эттирилишини кутишмоқда.

Кичик бир ижобий ўзгариш ҳам эътибордан четда қолмаётир. Масалан, Гулистон шаҳрида бир автобус пешонасидаги «Гулистон — Ленинский путь» деган ёзув «Гулистон — Ленин йўли» деб ўзгартирилганида бир автобус одамнинг ёш боладек қувонганини кўрдим. Одамлар юқоридан буйруқ келиб ўша ёзув махсус усулда чиройли қилиб ёзиб берилишини кутиб ўтирмай, уни ҳунукроқ бўлса-да ўз қўли билан ёзиб олган «шопир бола»ни чин дилдан олқишлашарди. Ёки бунинг аксича темирйўл вокзали ёнидаги чойхонага кирганимда ўзларича гурунглашиб ўтирган тўрт-беш одам шу шаҳарга бўйсунувчи Улуғобод қабасасида тил тўғрисидаги Қонун назарписанд қилинмаётганлигини, ҳамма ёзувлар ҳамон рус тилида эканлигини ғазаб билан гапиришаётганининг гувоҳи бўлдим...

Эътироф этиш керак: тил тўғрисидаги Қонунни бажариш йўлида анча ишлар қилинаяпти. Бунга жумҳуриятимиз пойтахти Тошкентдаги ўзгаришлар мисол бўла олади. Лекин мен қилинган ва қилинмаган ишларни санамоқчи эмасман. Билъакс, ўз эътирозларимни ўртага ташламоқчиман.

Менинг назаримда бизга хос бўлган асосий касаллик — масалага ижодий ёндашмасликдир. Ким нима деса, сизники маъқул дейишга шунчалик ўрганиб қолганмизки, ҳаракатимиз мантиққа тўғри келадими, йўқми, ўйлаб ҳам ўтирмаймиз. Ўтган кузак Тошкентга келганимда бодринг харид қилдим. Сотувчи — ёшгина йигитча бир варақ қоғозга ўқлоғдек-ўқлоғдек ҳарфлар билан «огурцы» деб ёзиб қўйибди. Мен ундан:

— Агар мана шу ёзув бўлмаса, одамлар бу ерда бодринг эмас, тарвуз ёки ошқовоқ сотилаётибди экан деб ўйлашадими? — деб сўрадим.

У коса тагидаги нимкосани сезмай ажабланди:

— Э, қизиқ экансиз-у, ока, кўрвотсизу бодринглигини!

— Бодиринг сотилаётганини ўрисларам кўраётибди-ку, тўғрими?

— Тўғри, тўғри...

— Демак, «огурцы» деб ёзиб қўймасангизам бўлаверарканда?

Сотувчи йигит кулиб юборди ва варақнинг ортига «бодринг» деб ёзиб қўйди.

— Тўғри қилдингиз, — мақтаб қўйдим уни. — Мана энди бодрингхўр ўртоқлар давлат тилидаги битта сўзни билиб кетишади, сиз эса савоб оласиз.

Аммо ҳар қадамингизда учрайдиган бунақа мантиқсизликни бутун халқ ҳаракатга тушмаса, битта-битталаб тугатиб бўлармиди! Масалан, мен ўзим касбим тақозоси билан вилоятимиз қишлоқларини кўп айланаман. Баъзан қишлоқдаги гўшт дўконининг тепасига «мясо» деб ёзиб қўйишганини кўриб, дод деворай дейман. Бу нима ўзбек тилини, шу ерда яшовчи ўзбекларни атайлаб камситишми? Борингки, шу қишлоқда беш-олти хўжалик руслар ёки рус тилида сўзлашувчи бошқа миллат кишилари яшаётган ҳам бўлсин. Наҳотки улар қишлоқда, ўзбеклар орасида яшаб туриб «гўшт» деган сўзнинг маъносини тушунишмаса?! Балки буни ёзганлар йилдами, ўн йилдами бир келиши мумкин бўлган биронта хорижлик ёки ўзга жумҳуриятлик меҳмонни ўйлашгандир? Лекин, ишончим комилки, ўша азиз меҳмон борингки, гўшт бўлмаса ҳам, гўшт осиладиган илгакларни — қанораларни кўргач бу ерда атир-упа эмас, гўшт сотилишини дарҳол тушуниб олади. Демак, «мясо»га зарурат йўқ!

Ҳозир тил тўғрисидаги Қонуннинг ижроси юқоридан назорат қилиб турилибди. Бундан хурсандмиз. Аммо бир нарса аниқки, халқнинг ўзи ҳаракат қилмаса, ўзбек тили тўлақонли давлат тилига айланмайди. Унутмайликки, қишлоқ гўшт дўконидаги ўша «мясо»ни «гўшт»га айлантиришимиз ҳам, ўжар телефончи қизни икки оғизгина ўзбекча гапиртиришимиз ҳам бу Қонуннинг бажарилишига қўшган ҳиссамиз бўлади. Бундай ҳиссани эса ҳар куни, ҳар қадамимизда қўшиб туришимиз зарур.

Шу йил январь ойида жумҳуриятимизнинг турли вилоят ва ноҳияларида ишловчи бир гуруҳ журналистлар Тошкент олий фирқа мактабида малака оширдик. Биз машғулотлар ўзбек тилида олиб борилишини талаб қилганимизда бу билим даргоҳи жумҳуриятлараро эканлигини, ўзбек тилида маъруза ўқувчи домлалар камлигини важ қилиб кўрсатишди. Аммо биз қайсарлик қилиб оёқ тираб туриб олганимиздан сўнг ўзбек домлалар топилиб, машғулотлар давлат тилида олиб борилди. Хулоса: чин дилдан ҳаракат қилинса, имкон топиларкан!

Сўзимнинг охирида ўз тажрибамиздан бир шингил айтиб ўтмоқчиман. Вилоятимизнинг турли жойларида давлат тилининг амалга оширилишини назорат қилувчи ва бунга кўмаклашувчи жамоатчи фаоллар гуруҳлари тузилган. Бу иш, айниқса, Гулистон шаҳрида дуруст олиб бориляпти. Масалан, шаҳардаги «ВЛКСМ 40 йиллиги» клубининг директори ўзини шаҳар рўзномасининг ходими М. Аҳмад йўқлаб келганда ташвишга тушган бўлса ажаб эмас. Ахир ҳозирги пайтда таҳририятга шикоят қиладиганлар озми! Ҳайрият, тинчлик экан. Икки ўртада бўлиб ўтган суҳбатнинг самараси шу бўлдики, кинофильмларининг номлари аввалгидек фақат рус тилида эмас, олдин катта-катта қилиб ўзбек тилида, сўнг кичикроқ қилиб рус тилида ёзила бошланди...

Биз бундай жамоатчи гуруҳлар ҳар бир шаҳар ва ноҳияда, ҳар бир йирик меҳнат жамоасида бўлса деймиз.

Мухтор НОСИР,
Сирдарё вилояти.

* * *

СУРАТДА: Самарқанд шаҳридаги «Шарқ юлдузи» кинотеатрида кино номлари шу тарзда ёзилмоқда.

Ахлоқ мавзуида

Қулман ОЧИЛ

Руҳни ғубор босганда

...ҚЎШНИМИЗНИНГ қизи Ўрол опа ҳақида гап кетса, кўпинча ҳамма аввало унинг сочларини тилга оларди: сочи товонини ўпади. Менинг ҳам ҳалигача кўз олдимда у кишининг икки ўрим сочи турибди. Саратоннинг сокин оқшомлари олдидан опамиз ҳовли супурганларида, сочларини ё бошига турмаклаб, ёки белига белбоғдек боғлаб олардилар. Аммо ҳар икки ҳолда ҳам алп йигитнинг билакларидан йўғон ўримларни эплашлари қийин бўларди. Катталар-ку, ўз йўлига, ҳатто ҳали қўлига китоб ушламаган болалар ҳам, у кишининг ёйилган сочларини кўришса, йиғлаётган бўлса, йиғисидан-да тўхтаб қолганларини яхши эслайман. Ўрол опа балки ўз чиройи билан Кўкдаламизнинг олди қизи бўлмагандир, лекин соч ва ақл бобида у киши ягоналардан эди. Ўзи ҳам ёлғиз қиз эди.

Опамиз ўн биринчи синфга ўтганларида у кишининг ёнида бир йигит пайдо бўлди. Йигитки, кўкрак тугмалари доим очиқ-қуюқ қора ёли кўриниб, калта енгидан мушаклари ўйноқлаб чиқиб туради. Кипригининг тагигача соқол босган. Опамиз қанчалик нозик ва маъсума бўлсалар, акамиз шунчалик бақувват, дадил ва алп эдилар. Эрталаблари, ҳали дастурхон бўйига ўтирмасдан, дераза оша кўчага қарашга шошилардик ва ҳар тонг қўшнимиз Ҳасан буванинг кўримсизгина уйи ёнида ўша йигитни кўрардик. Тамаки тутатганча опамизнинг уйи томонга ўхтин-ўхтин қараб қўяди. Бир пайт оқ-қора атлас кўйлакда, ўша замонларда қишлоғимизда айни урф бўлган оқ туфлисини кийиб, икки ўрим сочи ерга тегай-тегай деб опамиз чиқардилар. Улар бир-бир босиб мактабга йўл олардилар. Катталар кўпроқ деразадан (ҳуфёна), биз, болалар югуриб кўчага чиқишиб уларни ҳайрат ва ҳавас билан кузатиб қолардик. Баъзи аёлларнинг, қизларнинг ҳавасданми-ҳасадданми — билмайман, чуқур хўрсинганларини ҳам яхши эслайман. Кейин ҳамманинг жағи очиларди. Бировлар йигит-қизни кифтини келтириб сўкса, бировлар алқарди. Аммо ким нима деса, орқаворотдан айтарди. Узуқ-юлуқ гаплардан билиб олганим — йигитнинг оти Михли. Кўкдалада унга тенг келиб уришадиган йўқ. Ҳамма чўчийди. Яқинда узоқ муддатли «сафардан» қайтган. Одамлар: «ҳаммаёғи бўялиб кетибди», дейишганида, Михли аканинг бақувват билакларию қўлларидаги турли ёзув ҳамда расмлар кўз олдимизга келарди. Хуллас, хонадонларда эрталаб бошланган ғийбат энди тинай деганида, пешин келар ва опамиз Михли аканинг ҳамроҳлигида мактабдан қайтардилар. Энди ҳамма қиз ва йигитни Ҳасан буванинг шалвираб қолган уйигача нигоҳлари билан кузатиб қўйишарди.

Қишлоғимизда бир-бирига ошуфта кўнгиллар кўп бўлган, ҳозир ҳам кам эмас. Аммо ҳеч бир йигит ҳеч қачон ўз маъшуқасини мана шундай — барчанинг ҳавасию ҳасадини, ғазабию асабини қўзғаб, очиқдан-очиқ кутмаган, кузатмаган. Бу узоқ ёбонда жойлашган овулимизда айни замонларда ҳам ғайри одатий ҳол, келгусида ҳам шундай бўлиб қолса ажаб эмас.

Михли акани биз қишнинг қор-бўронию, кўкламнинг жаласида ҳам, ёзнинг жазирамасию кузнинг ёғинли-сочинли дамларида ҳам, деярли, ҳар куни Ҳасан буванинг уйи ёнида, Ўрол опамизни кутган-кузатган ҳолда кўрадиган бўлиб қолдик. Айтишларича, у совхозимизда шоферлик қилар, аммо ҳар қандай шароитда ҳам, ҳеч бўлмаганда, кунига бир марта келиб, опамизни кўриб кетарди. Секин-аста бунга кўпчилик кўникди. Кечагина: «Афтларинг қурсин, беҳаёлар!» деб лабини буришаётганларга ҳам акамизнинг бу собитлиги боис шекилли, инсоф энди. Момоларимизнинг икки ёшга ўзларича бахт тилаганлари, оталаримизнинг эса илгари «жанжални пулга сотиб олишни хуш кўрадиган» Михли акага «худо ақл бериб, босилиб қолганлиги» ҳақидаги гурунглари қулоғимизга чалинадиган бўлди.

Кейин опамиз мактабни тугатдилар. Ҳамма тўйдан гапира бошлади. Аммо ундан ҳадеганда дарак бўлавермади. Қанчалик рост-ёлғон — билмайман — бу орада қизнинг кекса ота-онаси, улла-булла бу ер ютгурни куёв қилмаймиз, деб кўз ёши қилиб ўтиришганмиш, деган гап тарқалди. Лекин бундай миш-мишлар энди қувватга кириб, қишлоқ бўйлаб дадил ўрмалай бошлаганида, кутилмаган воқеа юз берди: совуқ кузнинг рутубатли оқшомларидан бирида каттакон юк машинаси келди-ю, опамизни сеплари билан олди-кетди. Унинг ортидан ночор уйда ёлғиз қолган касалманд Ҳасан бува ҳассасига суянганча ўксик-ўксик йиғлаб қолди.

* * *

ЙИЛЛАР ЎТДИ. Кеча кўча чангитишдан ўзга ташвиши бўлмаган тенгдошларимизнинг овози дўриллаб, ёнидан сарвқомат қиз ўтса, хаёли қочадиган бўлиб қолди. Опамизнинг қаровчисиз қолган хаста ота-онаси куёвининг ҳовлисига кўчиб ўтди. Шу орада келин-куёв ҳақида яна пичир-пичир гаплар қулоққа чалина бошлади: бечоралар, тирноққа зор эмиш. Бундай ҳолларда пичир-пичирлар секин-аста бичиб-тўқишлар билан тўйиниб кетиши табиий. Бировлар: «бояқишларга кўз тегди», деса, яна бировлар, «ота-онасини норози қилган фарзандга бу ҳам кам. Ҳасан бува билан кампирининг қарғиши урган уларни», дерди. Айримларнинг фикрича, келин-куёв бир-бирини беҳад севса ҳам шундай бўларкан. Хуллас, гап кўп эди.

Етти-саккиз йил бурун қишлоқ аҳли уларни ним табассум билан эслаган, кузатган бўлса, энди эр-хотиннинг ортидан ачиниш билан қараб қоларди. Илгари тўй-томошаларнинг тўрида, хотин-қизларнинг сараси бўлиб ўтирадиган опамиз, энди бундай шодиёна йиғинларга кам келадиган, кейинчалик умуман кўринмайдиган бўлиб қолдилар.

— Уйда ёлғиз ўзинг зерикиб ўтиргунча, тўй-томошаларга чиқсанг бўлмайдими, ёзғирардим баъзан, — деб эслаганди кейинчалик Михли ака. — Шунда янгангиз: «Қандай бораман, — дерди кўзига ёш олиб, — дугоналарим уч-тўрттадан боласини эргаштириб келса, мен ёстиқни кўтариб бораманми?» Янгангизни-ку қўяверинг, ўзимнинг ҳам йиғлаб чиққан кечаларим кўп бўлган.

Ҳа, ўзбек учун фарзандсизликдан кўра катта бахтсизлик бўлмас экан. Ўрол опанинг икки ўрим сочи якка-ланиб, илгари қад-қоматларига ярашиб турадиган кўйлаклари энди шалвираб қолганди. Эр-хотинни кўпинча автобус бекатида тўрхалта кўтарган ҳолда кўрардик — ҳали қайсидир шаҳардаги шифохонага, ҳали қайсидир табиб, эшон ёки мулланинг ҳузурига нажот истаб кетаётган бўлардилар.

Янгамиз ҳам, акамиз ҳам кун бакун чўкиб борарди.

* * *

...ЎША КУН аниқ эсимда. Туни билан ёмғир тинимсиз ёғиб, тонгда қуёш чарақлаб кетган, осмон келинчакнинг ойнасидек тип-тиниқ эди. Уйларнинг остонасигача томир отиб келган ям-яшил ўт-ўланлар томларда, деворларда, кўча бўйларида албон кўрпадек очилиб ётган лолақизғалдоқлар кўзни, дилни шунчалар қувонтирардики, уларни кўзларингга суртгинг келарди. Эрталаб йўлим қишлоғимиз ўртасидаги қабристон ёнидан ўтадиган бўлди. Қарасам, хилхонанинг этагроғида бир эр-хотин куймаланиб юрибди. Сесканиб кетдим. Кимнингдир гўдаги нобуд бўлибди-да, деб ўйладим. Аммо эркак билан аёл бўш майдончада эмас, Шакарчи буванинг қабри ёнида куймаланишарди. Яқинроқ боргач танидим — Михли ака билан Ўрол опа экан.

1

Янгамиз сал наридаги кўлмакдан челакларда сув ташир, акамиз эса липпасини тириб, кетмон билан лой қорарди.

Шакарчи бува, тахмин қилишларича, 30-йилларда бўлган қаттиқ очарчилик туфайли Ҳисор тоғларидан чўлга энган минглаб одамлар қаторида биз томонларга егулик излаб келиб қолган. Айтишларича, ўша йили Чироқчи ёбонларида ҳам янтоқдан ўзга гиёҳ кўкармаган. Оч қолган аҳолининг янтоқ шакарини еб жон сақламоқдан ўзга чораси қолмаган. Тоғдан даштга егулик ахтариб тушганларнинг аҳволи яна-да аянчлироқ бўлган. Ўша қаҳатчилик йилларида мамлакатимизда миллионлаб инсонларнинг очликдан қирилиб кетганлиги бизга тарихдан маълум. Ҳамқишлоқларимиз отахонга янтоқзорда дуч келишган. Тахмин этишларича, у киши ҳам ошқозонига янтоқ шакарининг тиқилишидан жон берганлар. Отахон ким, қаердан, ёши нечада, қариндош-уруғлари қандай одамлар — ҳеч ким билолмаган. Кўкдала аҳли унга «Шакарчи бува» деган ном ва саксон ёш бериб, бандаликни бажо келтирган жойи — янтоқзорга дафн этган. Янги, социалистик қишлоғимиз ривожланиш палласига қадам қўйгач, у ер қабристонга айланган.

Михли ака билан аёли ишга ихлос билан киришганди. Акамиз лой қориса, янгамиз сув қўйиб турардилар, куёви пахса урса, опамиз «кафтча» билан лой кесиб бердилар. Қабрнинг атрофини икки пахса баландлигида ўраб чиқдилар. Бундан бутун Кўкдала аҳли қувонди. Аммо ҳаммадан ҳам эр-хотиннинг шодлиги чексиз эди. Ғам-ҳасратда боши дарддан аримайдиган ва саратонда ҳам қалин чопон кийиб юргувчи янгамиз, айниқса, беҳад очилиб кетгандилар.

— Иккинчи пахсани бошлаганимизда, — деганди кейинчалик Михли ака, — янгангиз тандир кесагини ялайдиган одат чиқардилар. Кейин билсак, шунга бош қоронғу бўлган эканлар.

Бу икки ёшга илҳом, рағбат берди: бир куни бульдозер пайдо бўлди-ю, бутун қабристон атрофини тупроқ девор билан ўраб чиқди. Сўнг унинг устидан симли тўсиқ тортиб чиқилди. Оёқ ости бўлиб ётган қабристонга файз кирди. Буни кўрган-билганлар Михли акани алқайдиган, қариялар дуо қиладиган бўлди.

Кейинчалик унинг оиласи қишлоғимиздаги серфарзанд оилалардан бирига айланди десам, ишонинг — Михли Қўлдошев саккиз фарзанднинг отаси бўлди. Ўша йили дунёга келган тўнғичи Толмасбек яқинда ҳарбий хизматга кетди.

* * *

ШУ билан эртакнамо бу ҳикоямизга якун ясаб, «зарур» хулосани чиқаверсак бўларди. Аммо ҳаёт, умр — мураккаб — ҳамиша биз истагандек кечавермайди. Шу боис бу ўринда воқеалар тизгинини бироз тортсак-да, шууримизда жонлана бошлаган саволларга жавоб изласак.

Аввало, Михли ака билан аёли нега айнан Шакарчи буванинг бошига нажот истаб келди?

— Ўн олти-ўн етти ёшларимда ўнг қўлимда данакдай сўгал чиқди, — деб эслайди Михли ака. — Духтирга бордим. Операция қилиб, кесиб ташлади. Лекин кўп ўтмай, сўгал яна, бу гал тағин ҳам каттароқ бўлиб чиқди. Яна операция қилишди. Яна чиқди. Кимдир маслаҳат берди: Шакарчи буванинг тупроғидан сурт — кўрмагандай бўлиб кетасан. Мен бундай ирим-сиримларга асло ишонмас, кўпчилик тенгдошларим каби уларга эскилик сарқити деб қарардим. Кулиб қўя қолдим. Лекин сўгалим тобора ўсиб, биров билан қўл бериб кўришишга ҳам уяла бошлагач, фикримдан қайтдим. Мендан нима кетди, деб ўйладим ва бир куни йўл-йўлакай мозорга кириб, Шакарчи буванинг қабрига йигирма тчйин ташлаб, икки чимдим тупроқ олдим. Намлаб сўгалимга суртдим. Ишонасизми, уч кундан кейин данакдай ўсимтадан ном-нишон қолмади. Бунда қандай сир борлигини ҳалигача тушунолмайман.

Михли аканинг гапларига шуни қўшимча қилишим мумкинки, менинг ўзим ҳам қўлимда тошган сўгаллардан айнан шундай — табаррук отахоннинг қабридан олинган чимдим тупроқни суртиш орқали қутулган эдим.

Сўгалдан қутулгач, Михли ака Шакарчи бувани унутгани табиий. Унутмаса-да, ташландиқ қабристон ёнидан барча ҳамқишлоқлари каби бефарқ ўтиб юраверди. Кейинчалик, бошига фарзандсизлик дарди тушгач, номаълум қарияни яна эслади. Эр-хотин шифохонаю-табиблардан нажот топавермагач, Михли аканинг кўнглига яна зиёрат, савоб каби эзгу ниятлар кела бошлайди. Аммо кўнглининг бошқа бир буржидаги шубҳа-гумонлар боис иккиланади. Шундай қилиб, туни билан ёмғир ёғиб чиққан тонгда у туш кўради:

— Бир чол ухлаб ётган жойимда тепамга келиб: «Тур, болам, ғафлат босиб ётаверма, — деди, — Зиёратга кеч қоласан». Сапчиб турдиму янгангизни уйғотдим. Йиғлаб юрганларимни, кўрган тушимни айтдим...

Бу воқеаларни нима деб изоҳлаш мумкин? Нафақат Ўзбекистон, мамлакатимизнинг энг йирик шифохоналарига, не-не табибларга бош уриб бориб дардига малҳам тополмаган икки ёш нега уни кўҳна қабрдан, қабристондан топди? Сўгал-чи? Бунда қандай сир-синоат, мўъжиза бор? Сиздан бир ўтинчим: мени яна эскичасига — хурофий гапларни тарғиб қилаяпти, деб айблашга шошилманг. Жоҳилликнинг энг улуғи, назаримда, ўзганинг фикрига ўжарлик билан қўл силташдир. Юқоридаги воқеани эса нима деб атамайлик, икки ошуфта қалбнинг орзулари айнан ана шундай ушалганлиги — уларнинг уйи мозордан болаларнинг гавжум бозорига айланганлиги рост.

2

Шакарчи бува воқеасини ҳамма ҳар хил талқин этиши табиий. Дейлик, кимдир парвардигорнинг марҳамати дейиши, яна биров шифони Шакарчи бува дафн этилган тупроқ таркибидан қидирмоқ керак, деган фикрни айтиши мумкин. Мен бу каби мулоҳазаларга эътироз билдирмаган ҳолда, уни бошқачароқ изоҳлагим келади: Михли ака билан опамиз топган нажот — руҳий покланишда!

Ҳар куни уйқудан туриб, юз-қўлимизни ювамиз. Кунда-кунора, ҳеч бўлмаганда, ҳафтада бир марта душ ёки ҳаммомда чўмилиб, танамизни поклаймиз. Ҳатто эринмасдан ўтириб юз-қўлимизга оро берамиз. Хушбичим кўринмоқ, танимизни чиниқтирмоқ ниятида жисмоний тарбия билан шуғулланамиз. Энди ўзимизга савол берайлик: биз ўз руҳимизни ҳам ана шундай астойдил поклаяпмизми, чиниқтираяпмизми? Ишончим комилки, бу саволга нафақат ёшлар, кўпчилик, ёши улуғларимиз ҳам «ҳа» деб жавоб беришлари қийин. Сўнгги замонларда руҳий тарбияга ҳеч ким эътибор бермади. Унга беҳад путур етди. «Янгича тарбия» эса ёлғон ва кўзбўямачилик муз тоғининг устига қурилган экан. Ошкоралик қуёши балқигач, эриб кетди. Жамиятимизда илдиз отган — босқинчилик, қотиллик, ўғрилик, иккиюзламачилик, сотқинлик, қўрқоқлик каби ёвуз иллатлар ушбу тоғнинг булғанч сувидан баҳра олиб ривожланганди. Энди бу асоратлардан қутулишимиз осон эмас. Чунки инсон танаси кирласа — тозалаш осон, аммо унинг руҳини моғор босса, поклаш жуда қийин кечади. Яна ҳам қийинроғи киши ўз танасидаги кирни тез ва осон илғайди, аммо руҳини босаётган ғуборни, иллатни бир умр сезмасдан, тан олмасдан ўтиши мумкин. Шунинг учун бўлса керак, ота-боболаримиз ўзларининг руҳий поклигини, жисмоний поклигидан устун қўйганлар. Уларнинг эшикларида қулф, қўрғонларида қоровул бўлмаганлигининг боиси ҳам ана шу покликдан деб биламан.

Мен бир ақидага қаттиқ ишонаман: инсон томонидан қилинган барча гуноҳлар ҳам, эзгу-савоб ишлар ҳам унинг ўзига, ҳеч бўлмаганда ўлимидан сўнг эса-да, қайтади. Ўйлаб кўрсангиз бунга мисолларни кўп топасиз.

Халқимизнинг: «Бегуноҳ — парвардигор», деган ибораси бор. Бу барча инсон боласининг ўзига яраша катта-кичик гуноҳлари бўлади, дегани. Ҳаёт-да, баъзан билиб, баъзан билмасдан зарарли, гуноҳ ишларга қўл урамиз. Аммо кейинчалик ана шундай ноинсоний қилмишларимизни ювишга уринмаймиз. Ҳеч бўлмаганда, афсус-надомат чекиб, виждонимиз олдида тавба-тазарру қилмаймиз. Келгусида ножўя ишлардан тийилишни ният қилмаймиз. Натижада, бундай ёт унсурларга кўникиб, ҳатто ўрганиб борамиз. Руҳимизга лоқайдлик, танбаллик, дангасалик, жоҳиллик, шафқатсизлик каби иллатлар ин қуриб, уни кирлай бошлайди. Бундай кир кўнгиллар йиғилиб, бутун бир жамиятни инқирозга олиб келади. Инсон, жамият хасталанади.

Бугун жамиятимиз ана шундай хасталикдан алаҳсирамоқда.

«Инсон ўз руҳини қачон, қандай поклаб бориши мумкин?» — деб савол бераман ўзимга ва жавоб топгандек бўламан. Инсон руҳини пок сақламоғи учун, аввало, доимо яхши ниятлар оғушида ва ана шу эзгу истакларини амалга ошириш учун интилиб яшамоғи керак. Унда ўзи яшаётган жамият, она-халқи, умуман, инсонлар олдида масъулият ҳисси устивор бўлмоғи зарур. Бундай саодатга эришмоқчи бўлсангиз, улуғларимизнинг тажрибасидан ибрат олинг: ҳар куни камида бир марта қилган ёки қилмоқчи бўлаётган юмушларингизни адолат ва виждон тарозусига солиб кўринг. Яхши ниятлар қилинг.

Михли ака ўша кўклам ёмғири далаларни, боғларни яшнатиб юборган тонг янгамиз билан хароба хилхонадаги ташландиқ қабрни саришталамоқ ниятида иш бошлаганида икки ёш қалбда, вужудда кескин ўзгаришлар юз берганлиги табиий. Тасаввур қилинг: атроф кўклам таровватидан беҳад гўзаллашиб кетган. Сиз қайлиғингиз билан бутун қишлоқ аҳлининг — минглаб юртдошларингизнинг кўз олдида кўпчиликнинг хаёлига келмаган хайрли ишни қилаяпсиз. Ён-верингиздан ўтган ёшу қари сизни алқаб, дуо қилади. Оқшомлари давраларда сизни эслашади. Бундан сизнинг ихлосингиз, илҳомингиз, умидингиз ва энг асосийси, қувончингиз янада ошади. Вужудингизда, руҳингизда ҳудудсиз ҳузур-ҳаловат, фахр ва енгиллик туясиз. Бундай ишонч, ихлос ва кўтаринки кайфиятни қай бир дори-дармон ёки шифохонадан топиш мумкин? У ғубор ва мудроқ босиб ётган руҳни баҳор ёмғири майсаларни ювгани каби поклаб, ёшартириб юборади. Руҳи пок, тетик ва хотиржам киши хасталикни тез, осон енгиши ҳаммага маълум.

Қашқадарё вилояти, Чироқчи ноҳиясидаги Кўкдала қишлоғида яшовчи Михли Қўлдошев билан рафиқаси бундан ўн тўққиз йил бурун топган нажот ана шу покланишдандир. Фақат...

* * *

ЎШАНДА эътиборимни тортгани: Михли ака қўшнисининг тўйига ҳаммадан кейин, одамлар тарқалиб бўлгач чиқди. Аввалига, мен уни таний олмадим. Илгариги ўктам юришларидан, дадил гапиришларидан асар қолмабди. Чоллардек, оёғини базўр судраб босади. Соч-соқоли дувва оқариб, эти устихонига ёпишган. Мунгли кўзларининг остида ёноқлари беўхшов бўртиб турибди. Юзи ғамдан қорайиб кетган.

Ҳайратга тушдим.

— Бечора, хотинидан айрилиб қолди, — деди тўй эгаси пичирлаб.

— Нега?

— Анчадан бери касал эди. Михлининг уни олиб бормаган хастахонаси қолмади. Бир йилча бўлди, узилганига. Жўжа бирдек саккиз гўдаги билан ёлғиз ўтирибди...

Унинг бошига тушган фожиадан бехабар бўлса керак, кимдир болачақасининг аҳволини сўради. Михли аканинг кўзларида ёш ғилтиллади.

— Дуруст, — дея олди базўр.

* * *

ТЎЙДАН ЧИҚҚАЧ, ўз-ўзидан қабристонга боргим келаверди. Ўйлаб кўрсам, узоқ Тошкентда қўним топиб, қишлоғимга кам келадиган, қабристонни эса сўнгги ўн беш йил ичида умуман зиёрат қилмаган эканман. Хафа бўлиб кетдим. Нафақат ўзимнинг лоқайдлигимдан, қишлоғимизнинг қоқ марказидаги ягона хилхонанинг аянчли аҳволидан. Унга қачонлардир ўралган тупроқ-девор аллақачон деворлигини йўқотиб, симли тўсиқлардан ном-нишон қолмаган. Қабрлар орасида икки сигир, уч-тўрт қўй қуриб-қовжираб ётган хас-хашакларни териб еб юрибди. Шакарчи буванинг сағанаси ҳам бошқа барча қабрлар каби деярли теп-текис бўлиб ётибди. Ёнгинасидан ёлғизоёқ йўл тушибди... Ҳар қадамда қўй қийи, молнинг таппилари... Атрофдан эса қабристонда мангу уйқуда ётган инсонларнинг қариндош-уруғлари, хеш-ақраболари ўтиб туришибди.

«Наҳотки, — деб ўйладим алам билан, — эзгу ишларга қўл урмоғимиз, марҳумлар олдидаги инсоний бурчимизни адо этмоғимиз учун бошимизга қандайдир кулфат тушиши шарт? Наҳотки, савобнинг ҳам куни савдога қолган?!»

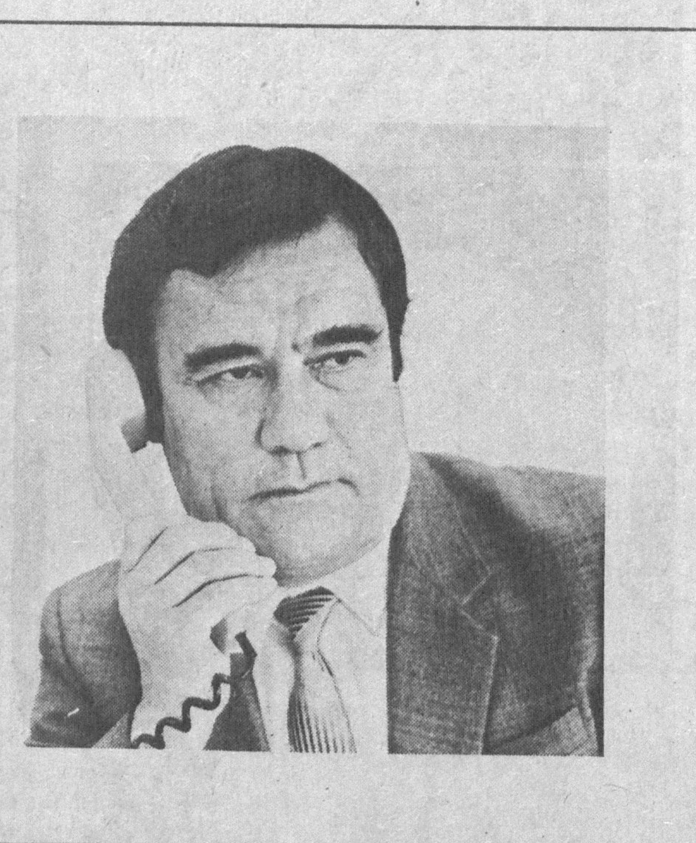
Аянчлиси шуки, оёқ ости бўлиб ётган бундай қабристонларга биргина Кўкдалада эмас, Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Сурхондарё, қўйингки, жумҳуриятимизнинг барча вилоятларида дуч келиш мумкин. Аждодларимизнинг ҳоки бундай хор бўлиб ётар экан, биз ўз руҳимизни, виждонимизни пок дея олмаймиз. Фуқароларининг руҳини ғубор босган миллатда, жамиятда эса юксалиш бўлмайди.

Мен ният қилдим...

3

ИККИ СОАТЛИК САБОҚ

ДИЛДАН СУҲБАТ

(Боши 1-бетда).

ташкилий жиҳатдан анча яхши ўтди. Бизнингча ҳам бундай тадбирларни жумҳурият миқёсида кундуз куни ўтказган маъқул. Кечаси ўтказиш анча кўнгилсизликларга олиб келяпти. Пойтахтдаги 12 мактабга келсак, бу мактаб ўқувчиларининг ота-оналари жамоа бўлиб келиб, бирор-кор ҳол рўй бермаслиги кафиллигини олишгач, шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси ўқувчилар таклифига розилик берди. Келажакда бундай тадбирларни асосан кундуз куни ўтказиш мақсадга мувофиқдир.

— Алло, Қўқондан телефон қиляпмиз. Зироатхон ҚУРБОНОВА. 25-мактабда ўқитувчиман. Фарзандларимиз Қўқон педагогика институтига (математика куллиёти) ҳужжат топшираётганида битта имтиҳон оламиз, дейишибди. Ахир унинг медали бор-ку!

— Жумҳурият Халқ таълими вазирлигининг 56-буйруғи бор. Ушбу буйруққа асосан, педагогика институтлари ректорлари ва қабул комиссияларига ўрта мактабларни олтин ва кумуш медаллар билан битирган ҳамда педагогика ва ҳунар-техника билим юртларини имтиёзли диплом билан тугатган ёшларни имтиҳонсиз, суҳбат орқали қабул қилиш ҳуқуқи берилган. Қўқон педагогика институти ҳужжатларни шу буйруққа асосан қабул қилиши керак.

— Уйчи ноҳиясидаги кашшофлар ва ўқувчилар саройи директори Тошкентбой МАДИЁРОВман. Вазирга саволим бор эди.

— Марҳамат, вазир сизни эшитяпти.

— Комил Юсупович, ноҳия кашшофлар ва ўқувчилар саройимиз базаси жуда қашшоқ. Асбоб-ускуналар яроқсиз аҳволда. Тўгараклар ишини йўлга қўйишда жуда қийналаяпмиз. Вилоят халқ таълими бошқармасига бу ҳақда мурожаат этсак, у ерда бизга махсус телеграмма борлигини айтишиб, унга кўра янги мактаблардан бўлак бирон даргоҳга ҳеч нарса берилмаслигини маълум қилишди.

— Тошкентбой, Сизни тушундим. Ростдан ҳам қоида бўйича янги қурилиб, ишга тушаётган мактаблар биринчи навбатда жиҳозланади. Лекин сизлардаги аҳволни тўла ҳис қилган ҳолда мен бу нарсани ёзиб олдим. Вазирлигимизга келинг, албатта имконият даражасида масалани ҳал қилишга ҳаракат қиламиз.

— «Дилдан суҳбат»ми!

— Ҳа.

— Тошкент вилоят касаба уюшмасидан Мадамин АБДУЛЛАЕВ безовта қиляпти. Келинингиз ўрта мактабда рус тили ва адабиётидан дарс берарди. Яқинда мактабдаги 12 нафар ўқитувчидан тўрт нафари қисқаришга тушибди. Бу қисқариш нимага асосланган!

— Ўзбек тилига давлат мақоми берилиши муносабати билан ўзбек тили ўқитилишига кўпроқ соат ажратилган. Шу боис, рус тилига ажратилган соат бироз қисқартирилди. Ҳозиргача рус тилига ажратилган соатлар ўзбек тилига нисбатан икки баравар кўп эди. Бу нисбатни тузатиш жуда қийин. Уни тенглаштирадиган бўлсак, ҳозирги рус тили ўқитувчиларининг ярмидан кўпи ишсиз қолади. Шунинг учун биз икки вариантли ўқув планини ишлаб чиққанмиз. Бу «Ўқитувчилар газетаси»да чоп этилган. Яъни, рус тили дарслари беш соатга қисқартирилди. Ваҳоланки, СССР Халқ таълими Давлат қўмитасининг рус тили ўқитилишини 23 соатга олиб келиш тўғрисидаги тавсияномаси бор. Лекин бунга риоя этсак, қанақа оқибатларга олиб келишини ҳис қилсангиз керак. Шуни ўйлаб, 37 соатга аранг келтирдик.

— Алло, яна Тошкентбойман.

— Эшитаман, Тошкентбой.

— Кашшофлар ва ўқувчилар саройида мутахассислар етишмаётганлигини айтмоқчийдим. Бу ойлик маош билан жуда боғлиқ. Мактабда ишлаётганларга бошқа, бизга бошқа кўз билан қарашади. Бу тенгсизлик қачонгача давом этаркин!

— Ойлик маош масаласи жуда катта маблағ талаб этадиган муаммо. Шунинг учун бирдан жавоб қилишим қийин. Яқинда, хабарингиз бор, бошланғич синф ўқитувчилари ойлиги оширилди. Келажакда бошқа тоифадаги ўқитувчиларнинг, мактабдан ташқари муассасалар ходимларининг ойлигини ошириш масаласи ҳам босқичма-босқич кўриб чиқилади, албатта.

ХАТ ОРҚАЛИ БЕРИЛГАН САВОЛ

Сурайё ИСЛОМОВА: Самарқанд вилоятининг Нарпай ноҳиясидаги 18-ўрта мактабда ўқийман. Оиламизда 11 фарзандмиз. Отам заводда ишлайди. Мен жуда ҳам физика, математика фанларига қизиқаман. Ушбу фанлардан бирорта ҳам «4» баҳоим йўқ. Ҳаммаси «5». Бошқа фанлардан ҳам шу. Ихтисослашган мактабда ўқимоқчи эдим. Имкони бормикин! Бу йил 8-синфни тамомладим.

— Жумҳурият ёш физик-математик, химиклар мактаб-интернати 1990 йил 21 июлдан бошлаб 9-синфга ўқувчиларни қабул қила бошлайди. Тегишли ҳужжатлар ҳамда Самарқанд вилояти халқ таълими бошқармаси йўлланмаси билан: Тошкент шаҳар, Чилонзор даҳаси—9, 33-уй, жумҳурият ёш физик, математик, химиклар мактаб-интернатига келишингиз сўралади.

— Дилором ЖАҲОНГИРОВА, пойтахтдаги Акмал Икромов ноҳиясининг 197-мактаб 11-синф ўқувчиси.

— Қулоғим сизда, Дилоромхон.

— Мактабда Ислом тарихи фан сифатида ўқитилса, дегандим.

— Ҳар куни вазирликка ҳар хил таклифлар келади. Шу масала юзасидан ҳам таклифлар бор. Ислом тарихини умумий таълим мактабларида махсус предмет сифатида киритиш ҳақидаги таклифларни ўрганаяпмиз. Ислом тарихи ҳам умумий маданиятнинг бир қисми. У ерда одоб, ахлоқ, тарбия тўғрисида жуда ибратли фикрлар бор. Ўйлайманки, биз бу масалада ҳам ўз фикримизни айтамиз.

— Маълумки, мактаб диндан қонун йўли билан ажратилган. Бироқ, Ўзбекистоннинг мустақиллик декларацияси ҳам қабул қилинди. Менимча, жумҳуриятимиз энди бу масалага мустақил равишда бирон бир ўзгартириш киритиши мумкин.

— Жумҳуриятимизнинг мустақиллиги тўғрисида қабул қилинган декларация бу катта воқеа, биз учун. Лекин декларацияни ҳаётга тадбиқ этиш учун аввал бир қанча қонунлар қабул қилиниши керак. Кейинчалик биз амалга ошираdиган ишлар ана шу қонунлар асосида олиб борилади. Эҳтимолки, сиз кўтарган масала ҳам қонунларда ўз аксини топар.

РЕДАКЦИЯ САВОЛИ

— Матбуотда «Ўтмас ўқитувчилар» деган ибора қўлланаётгани, назаримизда, ўқитувчи — бош фигура, деган таъбир қадрини ерга ураётгандек. Аттестациялар давом этаяпти, Сиз ана шу аттестацияларнинг боришидан қониқаяпсизми!

— Тўғри, мактабларимизда ўз касбига масъулиятсизлик билан қарайдиган, ҳаттоки ўз фанини яхши билмайдиган ўқитувчилар йўқ эмас. Ўқувчиларга таълим-тарбия бериб чарчамайдиган ижодкор устозлар ҳам кўп. Уларнинг иш ҳақлари ўртасида меҳнатига қараб маълум бир фарқ бўлмоғи лозим.

Шуларни назарда тутиб, Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигида ўқитувчилар аттестациясининг янги Низоми устида иш олиб борилмоқда. Аттестация натижасига кўра ўқитувчилар маълум даражада табақаланадилар ва иш ҳақлари шунга қараб белгиланади. Бу тажриба янги йилдан бошлаб Фарғона ва Наманган вилоятларининг айрим ноҳияларида синовдан ўтказилади.

— Ассалому алайкум. Мен телефон алоқалари инженери Хуршид ХИДОЯТОВ бўламан. Акмал Икромов ноҳияси ҳудудида яшаймиз. Болаларимиз 3 ёшга тўлди. Бошқа болалар боғчасига ўтказиш керак эди. У ерда эса жой йўқ, дейишмоқда. Акамнинг фарзандлари ҳам ўша боғчага боради. Бирга бўлишса, девдим. Ёрдам берсангиз.

— Тошкентда, қолаверса, жумҳуриятда боғча масаласи жуда мураккаб. Албатта, сизнинг истагингизни мен тушунаман. Болалар бир-бирига таниш бўлса, бир ерда бўлса, яхши-да. Лекин имконият кўтармаса, начора. Кўпчилик бўлсангизлар, ака-укаларингиз, қариндош-уруғлар баҳамжиҳат бўлиб оилавий боғча қилиб олсаларингиз ҳам бўларкан. Биз эса маблағ ажратамиз. Ўшанда бирорта болаларингиз борадиган боғча филиалига айлантириб қўяр эдик.

— Ҳамма гап шундаки, олдинига жой бор, дейишган эди. Кейин мен шошилинч равишда командировкага кетиб қолдим. Келсам, жой йўқ бўлиб қолибди. Хоҳласанг, фалон килограмм бўёқ олиб кел, жой топаман, дейди мудира.

— Ў-ҳу, ёмон бўпти-ку. Қайси боғча дедингиз, 401-ми? Ҳозир менинг ёнимда, шаҳар халқ таълими Бош бошқармаси бошлиғи Ҳамидулла Қаюмович Йўлдошев ўтирибдилар. Фикрингизни у кишиға етказаман. У киши 401-болалар боғчаси мудирасига сим қоқиб, вазиятга аниқлик киритади. Мен ҳам бу масалани ўз назоратимга оламан.

ХАТ ОРҚАЛИ БЕРИЛГАН САВОЛ

Раъно АҲМАДЖОНОВА, Андижон вилояти, Пахтаобод ноҳиясидаги «Гулистон» давлат хўжалигида истиқомат қиламан. Орзуим педагог бўлиш эди. Бироқ, икки йил (1988—1989) қаторасига Наманган ҳамда Андижон Давлат педагогика институтларидан қайтдим. 1989 йил ноябрь ойидан бошлаб, Андижон педагогика институтидаги пуллик тайёрлов курсида ўқидим. Уни май ойида тугатиб, ҳужжатларимни сиртқи бўлимга топширмоқчи эдим. Афсуски, ҳужжатларимни олишмади. Мактабда тарбиячи бўлиб ишлаганларни олишаркан. Мактабни тугатишим билан мени ким ҳам тарбиячиликка оларди! Шундай деб айтсам, бор, буни вазирга тушунтир, дейишди. Колхозчининг фарзанди фақат колхозчи бўлиши керак экан-да!

— Педагогика институтларининг сиртқи бўлимига — математика, рус тили ва адабиёти, чет тиллари, расм ва чизмачилик, тарих каби ихтисосларга маориф соҳасидан бошқа соҳаларда ишлайдиган кишилар ҳам олиниши мумкин.

— Матлуба УСМОНОВА, пойтахтдаги 165-мактаб ўқитувчисиман. Бошланғич синф ўқувчиларига ҳар ўқув йили бошланишида янги китоблар берилса, девдим.

— Матлубахон, жумҳурият Конституциясида дарсликлар бепул берилсин, дейилган. Лекин ҳозир биз ўқитувчилар ва ота-оналар билан учрашганимизда улар дарсликларни пулли қилиш керак, дейишяпти. Бу масала анчагина мураккаб. Ҳамма дарсликни пулли қилиш имконияти йўқ. Чунки бунинг учун даставвал Конституцияга ўзгартириш киритиш керак. Лекин, шундай бўлса-да, биз ҳукуматга хат ёзганмиз. Дарсликни одатдагидан 20 фоиз кўпроқ ишлаб чиқарсак, ўша 20 фоизини пулли қилсак деб. Конституцияга ўзгартириш киритилиб, дарсликларни пулли қилишга рухсат олганимиздан кейин ҳам жумҳуриятимизда кўп болали оилалар кўплигини инобатга олиб, уларга бепул тақсимлашни ташкил этамиз.

— Ўқитувчиларнинг махсус дам олиш уйлари, санатория ва поликлиникалари йўқ. Наҳотки, бунинг имкони бўлмаса!

— Ёдингизда бўлса, Тошкентда зилзилага қадар, Эски шаҳарда ўқитувчиларнинг дам олиш уйи бўларди. Номи «Ўқитувчи» эди. Зилзиладан кейин у йўқ бўлиб кетди. Ҳозир Тошкент шаҳридаги ветеран ўқитувчилар вакиллари жумҳурият ўқитувчилари учун дам олиш уйи ҳамда махсус поликлиника қуриб бериш масаласини кўндаланг қилиб қўйишяпти. Шу масала бўйича биз ҳукуматга мурожаат қилганмиз.

— Сўнгги савол: Бизда ўқитувчи меҳнати қадрланмаяпти. 30—35 йил педагогика соҳасида ишлаганларга эътибор йўқ. Ҳатто уларни пенсияга кузатишда ҳам юзакичилик бор. Бутун умрини мактабга, болалар тарбиясига бағишлаганлардан «раҳмат» деган сўзни, миннатдорчилик билдирилган бир парча қоғозни аяшяпти.

— Эътирозингиз ўринли. Узоқ йиллар ишлаб ҳеч тақдирланмаган ўқитувчилар кўп. Ҳозир биз унумли, баракали, самарали, яхши ишлаган ўқитувчиларни маънавий ва моддий жиҳатдан рағбатлантириш масаласи устида иш олиб бораяпмиз. Иложи борича уларни тақдирлашга ҳаракат қиламиз. Ўқитувчи обрўсини ошириш, бу биз учун муҳим вазифалардан биридир.

— Паркентдан Олимжон МУСАЕВ безовта қилаяпти. Айтингчи, идеал тарбия борми!

— Сўнгги пайтларда, айниқса, турғунлик даврида ҳаётимиз мазмуни бўлган идеалга хиёнат бизни қўлсиз-оёқсиз қилиб қўйди, десам муболаға бўлмас. Ҳали ҳам кеч эмас. Энг муҳими, тушкунликка тушмай, пароканда хаёлларга берилмай ҳаракат қилишимиз керак. Эски гап бўлса ҳам такрорлайман: тарбияни оиладан бошламаса бўлмайди. Агар биз ота-оналар ўз хатти-ҳаракатимиз билан фарзандларимизга ўрнак бўлсак, мактабда ўқитувчилар намуна бўлишса, у ёғи олий мактаб ва ишлаб чиқаришдаги муҳит имкон берса, ҳаммаси яхши бўлади, деган умиддаман. Бу масалада бугун «ўқитувчи» деган дипломни қўлига олган ёш ўқитувчилар ташаббускор бўлишлари керак, албатта. Истагим, улар ўқув-тарбия ишларини такомиллаштириш, унинг самарадорлигини оширишда етакчи куч эканликларини унутмасинлар. Чунки олий ўқув юртлари моҳиятига кўра бошқа институтлардан ажралиб туради. У ерни битириб чиққан кадрлар келажакдаги ёшларимизга фақатгина билим бериб қолмасдан, уларни тарбиялайди ҳам. Тарбияловчининг ўзи эътиқодсиз бўлса, бировларга ўрнак бўладиган даражада бўлмаса, у келажак авлодни тарбиялаши мумкинми, ахир. Шунинг учун педагогика институтларига, билим юртларига анчагина юксак масъулият юкланади. Шу соҳада вазирлик келажак учун хизмат қилувчи бир қанча режаларни, тадбирларни ишлаб чиққан. Булар аста-секин амалга ошади. Шошилиш ҳар доим ҳам ишимизга кўмак беравермайди.

ХАТ ОРҚАЛИ БЕРИЛГАН САВОЛ

Умур ТУМАНОВ, Бухоро вилоятининг Ғиждувон ноҳиясидаги Энгельс номли жамоа хўжалиги 22-бригадасида истиқомат қиламан. Мен 1985 йил 8-синфни тугатиб, билим юртига ўқишга бордим. Уни ҳам 1988 йил тугатдим. Армияга мени касаллигим туфайли олишмади. Биология, тарих фанига қизиқаман. Ўқишни давом эттириш ниятим йўқ эмас. Қуйидаги саволларимга жавоб берсангизлар: Ўқишга кириб, жисмоний тарбия дарсларига қатнашмасдан ўқишга ҳаққим борми! Стипендия ҳамда ногиронлигимга бериладиган пенсиямни ҳам оламанми!

— Жисмоний тарбия ва бошланғич синф ўқитувчиси мутахассислигидан бошқа мутахассисликка ўқишга кирсангиз, жисмоний тарбия дарсларидан озод қилинасиз. Ўқиш давомида «2» баҳо олмасангиз, Сизга тегишли миқдорда стипендия берилади. Пенсиянгиз эса сақланади.

— Ассалому алайкум. Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтининг 2-курс толиби Бахтиёр ОМОНОВман. Америкага ўқишга жўнатилаётган талабалар ҳақида маълумот олмоқчи эдим.

— Халқ таълими вазирлиги ҳозир Америка Қўшма Штатларининг айрим ташкилотлари билан музокара олиб боряпти. Яқинда муовинимиз етакчилигидаги мутахассислардан бир гуруҳи Америкага сафарга отланади. Ўша ерда битим тузилади. Ўқишга, асосан ўрта мактаб ва ҳунар-техника билим юртлари ҳамда педагогика олий ўқув юртларидан иқтидорли талабаларни юборишни мўлжаллаб турибмиз. Бошқа олий ўқув юртларидан хорижга юбориладиган талабалар билан жумҳуриятимиз Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги шуғулланмоқда.

Албатта, хорижда ўқишни истаганлар конкурс асосида танлаб олинади. Унинг умумий тайёргарлиги: ўқиши, фаоллиги ҳамда ажнабий тилларни билиши ҳисобга олинади. Тил билмасдан у ерга боришнинг ҳожати йўқ. Шу масалада ҳозир қийинчилик туғилмоқда...

РЕДАКЦИЯ САВОЛИ

— Ўзбек тилига давлат мақоми берилгач, ўзбекча стенографияни биладиган ва машинкада шу тилда ёзадиган касб эгаларига бўлган талаб кескин равишда ортиб кетди. Бироқ пойтахтимизнинг Бешёғоч даҳасида жойлашган жумҳурият стенография ва машинкада ёзув курси ҳамон ярим ертўлада фаолият кўрсатмоқда. Маълум бўлишича бу бино Ўзбекистон педагогика илмий тадқиқот институтига тегишли бўлиб, мазкур даргоҳ баъзан ўз «ижарачи»ларини қийин-қистовга олиб турар экан. Ахир жой уларникида. Яқин орада юзага келган вазиятнинг яхшиланишига умид қилса бўладими! Қолаверса, ўзбек стенографияси тўғрисида бир вақтлар чоп қилинган М. Муродов китоби қайта нашр этиладими! Бу борада қандай ишлар амалга оширяляпти!

— 1990—91 ўқув йилидан бошлаб ўзбек тилида иш юритадиган котиба ва стенографчилар жумҳуриятнинг 16 та билим юртларида тайёрлана бошлайди. Айни пайтда бу билим юртларида ўқув хоналарини жиҳозлаш, миллий тилдаги ҳарфлари бўлган машинкалар билан таъминлаш ишлари олиб бориляпти.

Шуни айтиб ўтиш керакки, мазкур курслар хўжалик ҳисобида ишлайди. Улар қисқа муддатлидир.

Жумҳурият стенография ва машинкада ёзув курсининг нобоп жойда фаолият кўрсатаётгани рост. Қолаверса, унда бор-йўғи 5 та хона мавжуд. Ҳатто унинг ётоқхонаси ҳам йўқ. Яқин орада ушбу масалани ижобий ҳал қилиш ниятидамиз.

М. Муродовнинг «Ўзбекча ёзув машинкаларининг стандарт клавиатураси» қўлланмасига келсак, у 1940 йилда чоп этилган. Ушбу қўлланмани қайта нашрга тайёрлаб, дастлаб 1000 нусхада чоп этишни жумҳурият ўқув-методика маркази директори Миркурбоновдан сўраймиз. Ўйлайманки, бир босма табоқ ҳажмидаги китобчани қайта чоп этиш мушкул эмас. Шу билан бирга Ўзбекистон педагогика фанлари илмий тадқиқот институти раҳбарлари ҳам стенографчилар курсига мақбул йўлни топадилар, деган умиддамиз.

Шу ерда «Дилдан суҳбат» бораётган хонага отахон кириб келди.

— Келинг, отахон.

— Олти ўғил, тўрт қизим бор, — дейди Мўйдинбой ИСОҚОВ. — Еирдан, ичардан камим йўқ.

— Қаердансиз?

— Янгиқўрғоннинг Заркент деган жойидан.

— Рангингиз ҳам айтиб турибди. Жуда тоза. Неччига кирдингиз?

— Бир кам 70 га кирдим.

— Ҳеч ким сизни 70 га кирган демайди, 50 да дейди, — отахоннинг руҳини кўтарди вазир.

— Ўғлимиз Совет Армияси сафида хизмат қилиб қайтгач, ўқитувчиликка ўқийман, деди. Наманганда имтиҳонларини топшириб, тайёрловда бир йил ўқиди. Кейин Киров шаҳрида ўқийсан, дейишибди. Ҳозир у ерда 2-курсни битирди. Ўзбекчилик буёғи, ўғлимизни уйлаб ҳам қўйгандик. Неварали бўлдик. Келин ҳам бизда. Ўғлимнинг ўқишини Тошкентга, Низомий номли педагогика институтига кўчириб берсанглар, дегандик. Мана, биз ҳам қариб қолдик.

— Каттасими, бу ўғлингиз?

— Биринчи, иккинчи... йўғ-а учинчи ўғил экан. Тўртинчиси ТошМИда ўқияпти. Бешинчиси Владивостокда, Тинч океанида хизмат қилмоқда. Олтинчисини қишлоқ хўжалиги институтига топширтирдим. Ҳеч нарсадан камим йўқ. Ҳаммаси меҳнаткаш болалар.

— Бўлмаса, бундай қиламиз, Баҳром Ғофурович, — вазир бошқарма бошлиғига топшириқ берди. —Аввал сиз Киров педагогика институтининг ректорига, кейин Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институти ректорига хат қилинг. Ота-оналарининг кексалиги ҳамда йигитнинг оилали эканлигини, фарзанди борлигини эътиборга олиб, рухсат бериш керак. Бу киши ветеран эканлар. Майли, йигит ота-онаси ёнида бўлсин, дам олиш кунларида қишлоққа бориб, хўжалик ишларида қарашсин. Меҳр кўзда бўлади, дейишади-ку!

— Раҳмат, раҳмат. Эълон чиққан экан, «Ёш ленинчи»да. Эрталаб соат еттидан буён шу шаҳардаман. Таксичилари тушмагур биттаси у ёққа обориб ташлайди, иккинчиси бу ёққа. Шаҳарда қийин экан...

Яна телефон жиринглайди:

— Пойтахтдаги 230-мактаб бош пионервожатийси Ғайрат ҚОРАЕВман. Саволим шундай: Мана жамиятимизда кўп партиялиликка рухсат берилди. Биз мактабда эса болаларни коммунистик руҳда тарбиялаяпмиз. Эрта-индин бошқа партиялар чиқса, унда нима бўлади!

— Ҳозирча бизда етакчи куч — коммунистик партия. Бошқа партия тўғрисида гап бўлаяпти, холос. Бошқа партия ўзининг программасини, режасини, ўзининг иш принципларини ишлаб чиқиб, халқ олдида исботласин-чи, нимага қобилияти бор экан? Ҳаёт ўзининг ўзгартишларини киритяпти. Кўп партиялиликка Конституция бўйича рухсат берилган, бошқа партиялар ҳам ташкил бўлиб, марҳамат ўзининг ҳаётийлигини исбот қилиб кўрсатсин-чи, шунга қараб бир иш тутамиз-да.

— Алло, биз яна Қўқондан сим қоқаяпмиз. Узр, биз бир ўқувчининг гапига кириб, сўрагандик. Аслида унақа эмас экан. Педагогика институтининг математика куллиётига ҳам медаль билан битирганлар суҳбат орқали қабул қилинаётгани ҳақиқат экан.

— Ҳа, ҳа. Биз ҳам ҳайрон бўлдик. Бундан бир ой олдин жумҳуриятимиздаги барча педагогика олий ўқув юртларига бу ҳақда кўрсатма бўлганди. Қандайдир тушунмовчилик борлигини сезгандик. Энди Қўқонга сим қоқиб, аниқламоқчи бўлиб тургандик.

— Илтимос, бу ҳақда уларга айтманглар. Шу боис ҳам, биз ўзимиз узр сўраб, сим қоқяпмиз.

— Омадларингизни берсин...

Муштарийлар билан сим орқали бўлган мулоқот ниҳоясига етди. Биз жумҳуриятимиз халқ таълими вазири Комил Юсуповичдан икки соатлик мулоқотга муносабат билдиришларини сўрадик.

— Донишмандлар айтадиларки, — деб сўз бошлади вазир.— «Доно сўзи гўё оқар сув эрур, сув оқса ер узра кўп неъмат унур» халқ сўзи биз учун ана шундай ҳаётбахшдир. Қисқа мулоқот чоғида мен бунга яна бир бор ишонч ҳосил қилдим. Кишиларимизнинг халқ таълими муаммоларига жуда катта қизиқиш билан қараётганлари, куюнчакликлари, айниқса, мени қувонтирди. Мулоқот кучимизга куч, ғайратимизга ғайрат қўшди.

Эндиликда халқ таълимига эски идоравий усулда, қоғозбозлик шиорбозлик, чақириқбозлик билан раҳбарлик қилиб бўлмайди. Ташаббускорлик ва ижодкорликка кенг йўл берибгина, таълим-тарбияда бирор натижага эришишимиз мумкинлигини ҳаётнинг ўзи исботлаб, халқнинг ўзи тасдиқлаб турибди. Истагим, — мактабда, билим юрти ва олий ўқув юртида ўтилаётган ҳар бир соат самарали бўлсин. Комил инсонни тарбиялашга хизмат қилсин. Чунки боланинг келажаги, камолоти ана шу бир соатлик дарсда шаклланади, куртак ёзади.

Мен эллигинчи йиллардаёқ В. Шаталовнинг таянч сигналларига ўхшаш усулдан фойдаланиб, дарс берган ўқитувчиларни эслайман. Жумҳуриятимизда Ш. Амонашвили, С. Лисенковаларга ўхшаш ўқитувчилар ҳам кўп. Фақат биз уларни топиб, тажрибаларини оммалаштириб, янада руҳлантириш борасида етарли даражада иш олиб бора олмаяпмиз.

Шунингдек, вазирлигимизда келажак мактабини яратиш, мактабга шарқона, миллий таълим-тарбия руҳини сингдириш ҳамда чет эл, қардош жумҳуриятларнинг илғор усулларини дадил олиб кириш, мактабнинг иқтисодий, моддий базасини мустаҳкамлаш борасида ҳам катта изланиш кетяпти. Хуллас, бизнинг йўлимиз шу — халқ билан бирга бўлиб, халқ фарзандини тарбиялашдек масъулиятли ишга виждонан ёндашиб, халққа хизмат қилишдир.

«Дилдан суҳбат»ни Зайниддин РИХСИЕВ ва Муҳаммад АМИН ёзиб олишди.

ХОРИЖДАН ХАБАРЛАР

АКТИВ ФАОЛИЯТ КЎРСАТИБ

КПСС XXVIII съездининг иши хорижий матбуот, радио ва телевидение эшиттиришларининг асосий мавзуи бўлиб қолмоқда. Оммавий ахборот воситалари съездда фаол музокаралар бўлаётгани, улар ўткир тусда эканлигини таъкидлаб, делегатлар қабул этаётган қарорлар фақат мамлакат тақдиригагина эмас, бутун дунёдаги аҳволга ҳам таъсир кўрсатишини айтмоқдалар.

БОНН. Партия уставини муҳокама қилиш чоғида кўп масалалар пайдо бўлди, бир қанча қўшимчалар киритилди, деди Ғарбий Германия ЦДФ телевизион программаси янгиликларининг шарҳловчиси. Ана шу бир жиҳатнинг ўзигина делегатлар съездда «шунчаки ўтирмаганларидан» балки қарорларни ишлаб чиқишда фаол қатнашаётганликларидан далолат беради. Партия навбатдаги параграфнинг ҳарфи ҳақидагина ўйлаш зарурлигини унутиб, ўзи билан ўзи баҳслашмай, уларни аҳолининг кенг оммаси қандай қабул қилишини ёдда тутиши муҳимдир.

ТОКИО. «Асахи» рўзномасининг Москвадаги мухбири КПСС XXVIII съездининг «Инсонпарвар, демократик социализм сари» деб аталган дастурий баёноти лойиҳасига киритилган ўзгаришлар ҳамда қўшимчаларга эътиборни қаратади. КПСС ҳаракат дастурида истеъмол моллари ва озиқ-овқат маҳсулотлари бозоридаги аҳволни нормаллаштириш, шунингдек, эркин тарзда умумий нарх белгилаш чоғида молларнинг асосий турлари нархини муайян даражада сақлаб қолиш каби шошилинч тадбирлар назарда тутилади, деб уқтиради газета.

«Асахи» рўзномаси М. С. Горбачевнинг рўзнома мухбири билан суҳбатда агар мамлакатда яқин икки йил мобайнида моллар танқислигига барҳам берилмас экан, унда раҳбарият истеъфога чиқиши керак, деган гапларини келтиради.

ЛОНДОН. Британиянинг Би-Би-Си телевизион ва радио корпорацияси қуйидагиларни таъкидлайди: делегатлар Сиёсий бюро таркиби кенгайтирилишини ҳамда КПСС Марказий Қўмитаси Бош котиби лавозими сақланиб қолишини ёқлаб овоз бердилар.

Ай-Ти-Эн телекомпанияси янгиликлари шарҳловчисининг фикрича, «М. С. Горбачев у барча ўн беш иттифоқдош жумҳуриятларнинг фирқа раҳбарлари, аъзо бўладиган Сиёсий бюро сайланиши учун овоз беришга съезд делегатларини ишонтириб, фирқадаги ўз мавқеини мустаҳкамлаб олди».

ВАШИНГТОН. «Вашингтон пост» газетаси съездда қабул қилинган қарорларни шарҳлар экан, коммунистик фирқа раҳбарияти тузилишидаги ўзгаришлар «кейинги етмиш йил мобайнида мамлакатда тўла ҳукмрон бўлган раҳбар органнинг моҳиятини ўзгартиради», деб таъкидлайди. Янги тузилма иттифоқдош жумҳуриятларнинг вакиллари қисман ҳокимиятда бўлишини ҳам, шунингдек ҳокимиятни сайлаб қўйиладиган органларга тақсимлаб беришдаги силжишни ҳам акс эттиради, деб хулоса қилади рўзнома.

ИШОНЧ БИЛДИРИШДИ

Етти давлат бошлиқларининг Хьюстонда олий даражада ўтказиладиган учрашуви арафасида жамоатчилик фикрини сўраб билиш натижалари Совет Иттифоқига нисбатан яхши ният туйғулари кучли эканлигидан далолат беради. Савол-жавоб ташаббускори — «Хьюстон кроникл» газетаси шундай хулосага келди.

Савол-жавоб натижалари американликларнинг 77 фоизи «мамлакат тарихида мисли кўрилмаган сиёсий ва ижтимоий иқтисодий ислоҳотлар» ўтказаётган СССР Президенти М. С. Горбачевга «хайрихоҳлик ва яхши ният билан муносабатда бўлаётганликларини кўрсатди». Фикри сўралган кишиларнинг 69 фоизи 7 давлатнинг олий даражадаги иқтисодий учрашувларида Совет Иттифоқи қатнашиши керак, деган ишончни билдирди. Американликларнинг атиги 6 фоизи Совет Иттифоқи тимсолида ҳарбий хавфни кўрмоқдалар — бу эса кейинги йиллардаги энг паст кўрсатгич ҳисобланади.

Ҳиндистон... Бу ранг-баранг, сеҳрли ўлкада бўлишни ким ҳам орзу қилмайди, дейсиз. Унинг шаҳарлари, кўчаларида ҳозир ҳам умрини саждага бағишлаган, эътиқодига содиқ зоҳидлар-у энг замонавий техника билан жиҳозланган илмий-тадқиқот институти ходими, майда ҳунармандлари-у ҳалигача илон ўйнатиб кун кечирувчиларни учратиш мумкин. Муҳтарам йўловчи, шошилманг, уларга яхшироқ тикилинг, бу нигоҳлар ортида сизга Ҳиндистоннинг ўзи боқмоқда.

А. МИРЗАЖОН сурати.

МАНАГУАДА ҚЎЗҒОЛОН

Юз мингга яқин давлат хизматчилари бошлаган умуммиллий иш ташлаш натижасида Никарагуада танг вазият вужудга келди, ва мамлакатни иқтисодий [illegible] Душанба куни эрталаб Никарагуа пойтахти [illegible] шаҳарини эслатарди.

Манагуанинг марказий автомобиль йўллари ва кўпгина кўчалари баррикадалар билан ўраб олинганди. Уларни иш ташлаш қатнашчилари аҳоли ёрдамида барпо этишганди. [illegible] шаҳар осмонини ўраб олганди.

Меҳнаткашлар миллий фронтининг раҳбари Лусио Хименес ҳукуматдан ана шу касаба маркази билан «жиддий асосда» музокаралар тикланишини талаб этди. Акс ҳолда, деди у, бу тадбир [illegible]

Пойтахтда ва Никарагуа ҳудудининг катта қисмида иқтисодий фаолият бутунлай тўхтаб қолди. Халқаро аэропорт хизматчилари иш ташлашга қўшилдилар. Чет мамлакатлардан Никарагуа пойтахтига келаётган барча самолётлар кеча қўшни мамлакатларга [illegible] мажбур бўлдилар. Телефон алоқаси узилди. Манагуада ичимлик суви бериш тўхтатиб қўйилди.

(ТАСС).

РАНГ-БАРАНГ ОЛАМ

ҚАНЧА ҚЎЙ БОР!

1975 ЙИЛНИНГ 25 ИЮНИДА Жорж Филипс электр машинка ёрдамида 699 та қўйнинг жунини олди. Бу ишга у тўққиз соат (ҳар соатда ўртача 77 тадан қўйнинг жуни олинган) вақт сарфлаган. Янги Зеландиялик Петер Касрели эса оддий қўл қайчида шунча соат ичида 353 қўйга «хизмат» кўрсатган. Бу «сартарош» ҳар соатда 39 тадан «мижозни» [illegible]

1956 йилнинг июнида [illegible] чоқларнинг бирортаси ҳам тирик қолмаган.

Дунёда энг катта туғилган қўзичоққа ҳам яшаш насиб этмаган. Унинг оғирлиги 17,2 килограмм бўлиб, туғилгандан кейин атиги бир-неча минут яшаган. Она қўй ҳам ту[illegible]

Статистика маълумотларига кўра, ер юзида 1,1 миллиард [illegible] қўй бор.

ПЎКАК ТИҚИНДАН СОЛ

● САМАНА ҚЎРФАЗИДА (Гаити ороли, Доминикан жумҳурияти) пўкакли тиқиндан ясалган солда бир киши пайдо бўлган. 25 ёшли Хесус Лопес Игальес [illegible] ди. Игальес энди худди шундай солнинг каттасини ясаб йўловчиларни кўрфаз бўйлаб сайр қилдирмоқчи. Ҳозир у шиша тиқинларини йиғиш билан овора, деб ёзади Испаниянинг «Паис» рўзномаси.

Сол катта одамни [illegible] бемалол кўтариб тура олади.

Виждон эркинлиги—олий қадриятимиз

Савобли 18 кун ва тун

(ТОШКЕНТ ТАЙЁРАГОҲИДАН РЕПОРТАЖ)

Тайёрагоҳдаги бундан бор-йўғи 18 кун олдинги манзара билан бугунгиси тамоман бошқача. Тайёрагоҳ атрофини зинда осойишталик посбонлари муҳофаза этмоқда. Ҳатто баъзида махсус рухсатнома ҳам иш бермайди.

— Ишқилиб яна тайёра ушланиб қолмасинда, кечаги рейсни ҳам ярим тунгача кутганмиз. Билмадим бизда қачон тартиб бўларкан, —дейди ёнимдаги ҳамкасбларимдан бири. — Мана бугун ҳам қўниш вақти 17.50 га белгиланганди. Соат 21 бўлаяпти. Ҳали ҳам тайёрадан дарак йўқ.

Орадан бир неча дақиқа ўтгач бақайбат «ИЛ—86» тайёраси оҳиста қўнди. Ҳар галгидек бу сафар ҳам мухбирлар биринчи бўлиб тайёрага интилишди. Дастлабки суратлар... дастлабки лаҳзалар. Зинадан ким биринчи бўлиб тушаркин? Ким биринчи интервью оларкин? Қайси мухбир бугун хизматга қойилмаларкан? Эртага энг яхши материал қаерда бериларкин? Бу саволлар шу ерда ҳозир бўлган ҳар бир мухбир хаёлидан кечди чамамда. Ўн беш дақиқалардан сўнг зина тушириб, махсус хизмат ходимлари биринчи бўлиб она ерга қадам қўйишди. Улардан эса бир гап олиш қийин. Яхшиси, сабр қилган маъқулроқ. Яна бироздан сўнг экипаж аъзолари туша бошлашди. Экипаж командири Ғайрат Сармисоқовни сўзга тутаман.

— Яхши етиб келдик. Лекин жуда чарчадим, ука!

— Мана шундай хайрли ишларда яна қатнашишни истармидингиз?

— Йўқ-йўқ!

— Нега, — сўрайман ажабланиб.

— Бизда тартиб йўқ ука. Бу сафарни бориш-келишини ташкил қилишдан олдин унга пухта тайёргарлик кўриш керак эди. Афсуски, тайёргарлик бир томонлама бўлиб қолган.

Яна ҳамкасблар фикри: «Кечаги «ИЛ—62» ҳам, бугунги «ИЛ—86» тайёраси ҳам Минводада узоқ ушлаб турилибди. Шундан Ғайрат ака нолияпти шекилли. Қўполроқ қилиб айтганда ҳеч ким «Сен кимсан» демаган кўринади.

Ниҳоят зинада жазирама иссиқдан бироз ҳорайган, ҳорғин, лекин руҳан тетик Муфтий ҳазратлари кўринди. У кишини биринчи бўлиб диний жамоа вакиллари зиёрат қилдилар. Соғинч ва севинч...

— Оллога шукрлар бўлсинким, биз омон-эсон она еримизга қайтиб келдик. Зиёратларимиз даргоҳида қабул бўлган бўлсин, — дейди Муфтий Муҳаммадсодиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари ўз сўзларида. — Биз муқаддас жойларда бўлганимизда доимо халқимиз ҳақига, унинг тўлиқ бахт-саодатга эришиши ҳақига дуода бўлдик. Мамлакатимиз ҳожилари бу йилгидек иззат-ҳурматга ҳеч қачон сазовор бўлишмаган. Бунинг учун ходимайнил ҳарамайн бўлган Фахд Абдулазиз жанобларига ўз миннатдорчилигимизни изҳор этдик.

Мана ниҳоят ҳожилар тушиб кела бошлашди. Дастлаб Оллоҳ ва пайғамбаримиз улуғлаган аёллар, оналаримиз фариштадек оппоқ либосда зинада кўриндилар. Тилида, дилида бугунги кунларга шукроналик. Улар кетишаётганда 15 нафар эдилар. Энди эса... Келинг, яхшиси бу ҳақда репортаж сўнггида тўхталамиз.

— Мен Шарипова Мунаввар. Душанбе шаҳриданман, — дейди 60 ёшлар атрофидаги онахон. — Мен ёшлигимда онамдан эшитардим. Ўтмишда оталаримиз билан бирга аёлларга ҳам ҳаж сафарига боришганини. Мана, бугун ўзимиз шу бахтга муяссар бўлиб турибмиз. Аввало сизни ва бизни яратган тангримизга шукрона келтирган ҳолда, бизнинг талабимизни тўғри тушунган жумҳуриятимиз раҳбарларига, диний бошқармамиз бошлиқларига миннатдорчилик билдирамиз. Муфтий ҳазратлари доимо бизга мана шундай пешво бўлиб юрсинлар.

Бу ерда фариштадек аёллар, савоб. Ташқарида гуноҳ. Булар хорижда анча машаққат чекдилар. Бизда эса яна ўнлаб ёш оилалар бузилди. Юзлаб гўдаклар тирик етим қолди. Улар муқаддас жойларда фарзандлари ҳақига нола қилиб дуога қўл кўтардилар. Саҳрои Кабир бағридан чиқаётган оби зам-замдан тўйиб сипқориб шукроналар келтирдилар. Бу ерда эса ота-боболаримиз ҳаром деб билишган ароқ офатидан ўнлаб ёшлар йўлдан адашдилар. Эшитдим. Куни кеча Самарқанд вилоятининг Иштихон ноҳиясида бир йигит қирчиллама ёшида ароқни тўйиб сипқориб ўз енгил машинасида тракторга урилибди. Оқибатда бошсиз тана қабрга қўйилди.

— Юртдошларимизга жуда катта ҳурмат билдиришди. Бу давлатимизнинг бугунги сиёсатига билдирилган ҳурматдир, — дейди Самарқанд вилоятидаги имом Ал-Бухорий ҳамда Термиз шаҳридаги имом-Термизий масжидларининг имом хатиблари Усмонхон ибн Темурхон ҳожи ва Абдулҳофиз Хафиз ҳожи.

— Имом Бухорий ҳам, имом Термизий ҳам ислом оламида катта ҳурмат-эътиборга эга бўлган зотлардир. Улар туфайли, ўша зотларнинг фарзандлари сифатида қадрландик. Албатта Оллоҳ ибодатларимизни қабул этган бўлсин. Иншоолло гуноҳлардан фориғ бўлиб қайтган бўлайлик. Чунки пайғамбаримиз Расулулло ўз ҳадиси шарифларидан бирида шундай деганлар: «Кимки ҳаж қилса ва ҳаж асносида рафас (яъни жмо ва жмо ҳақидаги сўзлар) қилмаса ва гуноҳ ишлар қилмаса онасидан янги туғилгандек бегуноҳ бўлган ҳолда қайтади». Иншоолло, Расули акрам Саллиоллоҳу алайҳи васалламнинг башоратлари ҳаммамизга насиб этган бўлсин.

Репортажимиз тунги соат бир яримгача давом этди. Уйга қайтиш олдидан бундан икки соатлар олдин эшитганларим дилимни ўртайди. Оллонинг иродаси деб сомий бўлиб турган кишиларга қараб нақадар халқимиз бардошли эканлигини, илму-маърифат, одобу-аҳлоқ, ҳаё бобида бугун биз исломдан кўп нарсалар ўрганишимиз зарурлигини ҳис қиламан. Аслида бу ҳақда тўхталмасак ҳам бўларди. Лекин ҳар хил миш-мишлар, олди-қочди гаплардан кўра аччиқ бўлсада ҳақиқатни билганимиз маъқулроққа ўхшайди. Шунда яратган олдида ҳам, виждонимиз олдида ҳам қийналмаймиз.

ТАССнинг расмий маълумотларида «Ҳаж мавсумининг дастлабки кунларида ер ости йўлидаги содир бўлган тўқнашувда Совет фуқароларидан ҳеч ким жабрланмади», — дейилган бўлса-да, ҳақиқат кеча ҳожилар она-тупроғимизга қадам қўйишгач ойдинлашди. Ўша тўқнашувда Ўрта осиёлик ҳожи аёллардан 4 нафари вафот этибди. Яна битта аёлнинг жасади топилмади. Шариат ҳукмига кўра улар ўша ерда дафн этилдилар. Чунки улар шаҳидлар. Шаҳидлар эса Оллога энг яқин кишилардир.

Савобли 18 кун ва тун. Истардикки, тижоратли бу кун ва тунлар самараси беқиёс бўлса. Тарбияга, меҳр-мурувватга ташна қалбларга 500 нафар савоб эгалари рушду-ҳидоят улашсалар. Истардикки, туркий халқлар ўртасидаги қон тўкишлар уларнинг саъйи-ҳаракатлари билан барҳам топса. Миллатфурушликлар йўқолиб ҳақиқий бирлик, ҳамкорлик юзага келса ажаб эрмас.

Шодиёр МУТАҲҲАРХОН ўғли.

СУРАТЛАРДА: зиёратчиларни кутиб олиш онлари.

Сураткаш мухбир **Е. БОТИРОВ.**

ФУТБОЛ

МЕҲМОНЛАР НЕГА КЕЛИШМАДИ?

Меҳмон кутишдан ёмони йўқ. Меҳмонинг ярим соат, бир соат кечиккудай бўлса ўзингни қўярга жой тополмайсан. Эшикка тикилавериб толиқасан. Кечикиброқ бўлсада келса яхши, умуман келмай қолса-чи?...

11—12 июль кунлари тошкентликлар Краснодардан меҳмон кутишган эди. Уларга қўшилиб жумҳуриятимизнинг турли вилоятларидаги футбол мухлислари ҳам «Пахтакор»нинг ўйинларини соғиниб қолган ишқибозлар узоқ-яқиндан Тошкентга келишганди. Афсуски, шу куни белгиланган ўйин ўтказилмади. Чунки Краснодардан «Кубань» командаси Тошкентга келмай қолди. Ўша куни ўйин қолдирилганлиги ҳақида мухлисларга тезроқ маълум қилишга ҳаракат қилинди. «Кубань» нега учрашувга келмади? Ўша куни ҳамма ҳар хил хаёлга борди. «Ўзи охирги ўринда боряпти, келгани билан барибир ютқазарди-да. Ундан кўра ортиқча харажат қилмай қўя қолайлик дейишганда», деганлар ҳам бўлди.

Кеча телефон орқали жумҳурият спорт қўмитаси футбол бўлими ходимлари билан бу ҳақда гаплашдик. Уларнинг айтишларича, Тошкентдан Краснодарга қатнайдиган самолёт шу куни қандайдир сабабларга кўра учмай қолган экан.

Энди бу ўйин тақдири қандай бўлади? «Кубань»га мағлубият ёзиладими? Бу масала СССР футбол Федерациясида кўриб чиқилади. Унинг қарорини маълум қиламиз.

«Пахтакор» навбатдаги ўйинни 14 июлда Сухумининг «Динамо» командаси билан ўтказади.

Саволлар беринг!

Чақалоқлар қаерда кўп туғилади?

Энг кўп туғилиш бизнинг Ўрта Осиё жумҳуриятларига тўғри келишини кўпчилик яхши билади. Ҳозир бу қандай! Бошқа жумҳуриятлардаги аҳвол бу соҳада қанақа экан!

И. МАЛИКОВА,
Бухоро вилояти, Пешку ноҳияси.

СССР Статистика давлат қўмитасининг энг сўнгги маълумотига қараганда, 1988 йилда энг кўп туғилиш Тожикистонга тааллуқли бўлиб, бу ерда ҳар минг кишига 40 нафар чақалоқ тўғри келган. Аҳолининг ўсиши ҳам бу ерда энг юқоридир. Туғилиш бўйича бу жумҳуриятдан кейинги ўринларда Туркманистон ва Ўзбекистон туради — ҳар минг киши ҳисобига 36 ва 35 нафардан чақалоқ тўғри келади.

Бу соҳада охирги ўринлар Украина, Литва, Латвия, Эстония жумҳуриятларига тааллуқлидир. У ерларда ҳар минг кишига 14,5, 15,3, 15,4, 15,9 тадан чақалоқ тўғри келади.

РСФСРда эса бу рақам ўртача 16 га тенг.

«Жальгирис»да аҳвол қанақа?

СССР чемпионатида мусобақалашишдан воз кечган Вильнюснинг «Жальгирис» командасининг аҳволи қандай. У команда футболчилари ҳозир қаерда ўйнамоқдалар.

А. МАҲМУДОВ,
Тошкент шаҳри.

Ҳозирги пайтда «Жальгирис» Литва, Латвия, Эстония ва Калининград вилоятларининг клуб командалари ўйнаётган Болтиқ лигасида қатнашмоқда. Лекин бошқа командалар ўйинчиларининг маҳоратлари маълум даражада юқори бўлсада улар «Жальгирис»га ён бермоқдалар. Бош тренер Б. Зелькявичюс команданинг аҳволини жуда оғир деб баҳоламоқда. «Бизнинг ягона имкониятимиз, — дейди у, — яхши ўйинчиларни бошқа клубларга ўтишларига рухсат бериш, бу ерда эса янги команда тузишимиз керак». Р. Фридрикас ва Р. Мажейкис Гуржистонга кетишди. В. Сукристов Исроилга жўнамоқчи, ГДЖга эса А. Нарбековас, А. Янис ва В. Иванаускас кетишмоқчи.

Ўйнаб бўлишдими?

Австралияда ишланган «Данди лақабли тимсоҳ»» фильмининг учинчи қисми экранларга чиқариладими!

Ҳ. КАРИМОВА,
Навоий.

Бу ҳақда ҳозирча ҳеч қандай маълумот йўқ. Аммо шу нарсани айтиш мумкинки, фильмда бош ролларни қойил қилиб ўйнаган Пол Хоган ва Линда Козловски ўз севги романларини бу сафар кинода эмас балки чинакамига ҳаётда давом эттиришга қарор қилдилар.

Англияда чиқадиган «Дейли мейл» рўзномасининг хабарига қараганда апрель ойида уларнинг тўйлари бўлиб ўтган.

Қаердан ўрганиш мумкин?

Келажакда дипломат бўлишни режалаштирмоқдаман. Дипломат нафақат хорижий тилларда гапиришни билиши, балки жамиятда ўзини тута олиши кераклигини ҳам биламан. Хорижий эллардаги қабулларда, тантанали зиёфатларда ва бошқаларда ўзини қандай тутиш кераклиги ҳақидаги қоидаларни қаердан ўрганса бўлади!

Е. ТУРОПОВ,
Самарқанд.

Бундай саволга жавоб бера оладиган китоб бизда унча кўп чоп этилмаган. Улардан бири 1977 йилда «Халқаро муносабатлар» нашриётида босмадан чиқарилган бўлиб, у «Дипломатик протокол ва дипломатик амалиёт» деб аталган эди. Унда давлатлараро дипломатик муносабатлар ўрнатиш, дипломатик вакилларнинг вазифалари ва фаолиятлари ҳақидаги саволлар билан бирга этика қоидаларига бағишланган саккиз саҳифа ажратилган.

Китобда келтирилган айрим маслаҳатлар:

«Суюқ овқатни қошиқнинг орқаси билан ичма.

Суюқ овқатни иккинчи қайта сўрама.

Юзингни салфеткага артма.

Санчиқни ўйнама.

Кўп вино ичма.

Мебелларга, суратларга ва бошқа ашёларга суқланиб қарама.

Шивирлама. Бирор нарсани товуш чиқариб айтиш мумкин бўлмаса, уни қулай вазият келгунча ичингда сақлаб тур.

Меҳмонга бир кундан кўпга борсанг ўзинг билан бирга устара ва тиш чўткасини олишни унутма. Кўчада кетаётиб, ҳеч нарса ема. Кўчада ва бошқа жамоат жойларида ҳуштак чалма. Сени аҳволингга қараб мамлакатинг ҳақида ҳукм чиқаришларини унутма».

Муаллифлар фикрига кўра, китобда кўзда тутилган муштарийларнинг миллий характери ва тарбия даражаси тўлиқ ҳисобга олинган.

ТВ

14 ИЮЛЬ — ШАНБА

● ЎзТВ I

9.00 «Ассалому алайкум». Мусиқий кўрсатув. 10.00 Ойнаи жаҳонда биринчи марта. «Довюрак капитан қиссаси». Бадиий фильм («Мосфильм»). 11.25 «Тошкент» студияси кўрсатади. «Шаҳризоданинг саволлари». 12.05 Қўқон Давлат педагогика институти «Нурафшон» ансамблининг концерти. 12.35 «Инсон соғлиги — эл бойлиги».

ТИЖОРАТ КЎРСАТУВЛАРИ:

13.00 «90-йил абитуриенти». Тошкент политехника институтининг геология-қидирув факультетига кирувчилар учун.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби.

ҚУВНОҚ ЎТСИН ТАЪТИЛЛАР

18.05 «Алдаркўса қандай қилиб айёрлик қилди». Қўғирчоқ фильм. 18.15 Мактаб ўқувчилари учун. «Тенгдошлар». 19.00 «Ўзбек тилини ўрганамиз». 19.30 «Ахборот» (рус тилида). 19.45 «Экран табассуми». Кинокўрсатув. 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 Оқшом эртаклари. 21.15 «Рaққоса Гулчеҳра Юсупова». Видеофильм премьераси. 22.00 «Ҳафтанома». 22.40 Футбол бўйича СССР чемпионати. «Пахтакор» — «Динамо» (Сухуми). «Пахтакор» Марказий стадионидан репортаж. 00.10 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● ЎзТВ II

ДУШАНБЕ КЎРСАТАДИ:

9.00 «Савту калом». Мусиқий ахборот. 9.50 «Шифо». Тележурнал. 10.30 Бизнинг хазинамиздан. «Жомий ва Навоий». Телеспектакль. 12.50 «Қора ёй». Бадиий фильм.

* * *

18.00 Кўрсатувлар тартиби. 18.05 «Леопольд исмли мушукнинг сайри», «Леопольд исмли мушукнинг автомобили». Мультфильмлар. 18.25 «Болалар планетаси — дўстлар планетаси». Ўрта Осиё жумҳуриятлари ва Қозоғистон болаларининг дўстлик фестивали. 19.30 «Новости». 19.50 «Фарзанди нағз — боғи падар». 20.30 Москва. «Вақт». 21.00 «Кўхи баланд». Москва ноҳияси. 22.05 «Ахбор». 22.25 «Тожикистон ССР Ички ишлар вазирлиги хабар қилади». 22.30 «Кўхи баланд» кўрсатувининг давоми. 23.25 «Олтин даладаги қора тулки». Телефильм.

● МТ I

6.00 «120 минут». 8.00 «Сиз яратган боғ». 8.30 «Инсон. Ер. Коинот». 9.30 «Партнёр». Тижорат хабарномаси. 10.00 «Ҳайвонот оламида». 11.00 Оила экрани. «Катта ўғил». Телевизион бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар («Ленфильм»). 13.30 Останкино концерт студиясида СССРда хизмат кўрсатган тренер А. Гомельский билан учрашув. 14.25 «Ўғирланган қуёш». Мультфильм. 14.35 Сиёсий мулоқотлар. 15.05 Режиссёр Н. Губенко фильмлари. «Ҳам ҳаёт, ҳам кўзёшлари, ҳам муҳаббат» («Мосфильм»). 16.45 «Халқаро панорама». 17.30 Совет телевидениесида «Канал Плюс» (Франция) телевизион компаниясининг кечаси. 20.30 «Вақт». Янгиликлар телевизион хизмати. 21.00 Совет телевидениесида «Канал Плюс» (Франция) телевизион компанияси кечасининг давоми. 23.30 «ТСН». Янгиликлар телевизион хизмати.

Муҳаррир Жаббор РАЗЗОҚОВ.

ЁШ ЛЕНИНЧИ

«Молодой ленинец» орган ЦК ЛКСМ Узбекистана

Издается на узбекском языке.

МАНЗИЛГОҲИМИЗ: 700083, ТОШКЕНТ ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32-УЙ.

ТЕЛЕФОНЛАР:
ҚАБУЛХОНА — 32-56-58
ХАТЛАР БЎЛИМИ — 32-54-65.

513500 НУСХАДА ЧОП ЭТИЛАДИ.

ИНДЕКС: 64607.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Қўмитаси нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Р. — 04678. Д. — 23500.